

Кримінальний процес загальна частина (альбом схем)

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

КРИМІНАЛЬНИЙ
ПРОЦЕС
ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА
(АЛЬБОМ СХЕМ)

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

«Видавництво
«Центр учбової літератури»
Київ – 2014

УДК 343.1(477)(075.8)
ББК 67.411(4Укр)я73
К 82

*Рекомендовано до друку
Вченою радою Національної академії внутрішніх справ
(протокол № 13 від 24.06.2014 р.)*

Рецензенти:

М. А. Погорецький – д-р юрид. наук, професор, зав. каф. правосуддя Національного університету ім. Т. Шевченка, заслужений діяч науки і техніки України;

Є. Д. Лук'яничков – д-р юрид. наук, професор, професор кафедри інформаційного та підприємницького права Національного технічного університету України «КПІ».

Автори посібника:

доктор юрид. наук, проф. **Л. Д. Удалова**, канд. юрид. наук, доц. **В. В. Рожнова** – глава 1; канд. юрид. наук, доц. **Д. П. Письменний**, канд. юрид. наук **А. В. Форостяний** – глава 2; канд. юрид. наук, доц. **О. І. Галаган**, канд. юрид. наук, доц. **Д. О. Савицький**, доктор юрид. наук, проф. **О. Г. Яновська** – глава 3; канд. юрид. наук, доц. **О. Є. Омельченко**, канд. юрид. наук **Я. Ю. Конюшенко** – глава 4; доктор юрид. наук, проф. **Н. С. Карпов**, доктор юрид. наук, проф. **В. І. Галаган**, канд. юрид. наук, доц. **І. В. Чурікова** – глава 5; канд. юрид. наук, доц. **О. В. Мельник**, канд. юрид. наук **Г. М. Степанова** – глава 6; канд. юрид. наук **О. С. Степанов**, доктор юрид. наук, доц. **В. В. Топчій**, канд. юрид. наук **Г. М. Степанова** – глава 7; доктор юрид. наук, проф. **Л. Д. Удалова**, канд. юрид. наук, доц. **Ю. І. Азаров**, канд. юрид. наук **О. Ю. Хабло**, канд. юрид. наук **Р. М. Білокінь**.

Кримінальний процес. Загальна частина (альбом схем) [текст] навч. посіб. / [Л. Д. Удалова, В. В. Рожнова, Д. П. Письменний та ін.]. – К. : «Центр учбової літератури», 2014. – 144 с.

ISBN 978-617-673-301-0

У посібнику, який представлений у формі схем, компактно викладено навчальний матеріал з загальної частини курсу «Кримінальний процес України».

Видання розраховано на студентів і слухачів юридичних навчальних закладів, де вивчається «Кримінальний процес України», може бути корисним і абітурієнтам.

УДК 343.1(477)(075.8)
ББК 67.411(4Укр)я73

ISBN 978-617-673-301-0

© Удалова Л. Д., Рожнова В. В., Письменний Д. П., та ін., 2014
© «Видавництво «Центр учбової літератури», 2014.

Зміст

Автори посібника	4
Список скорочень	5
ТЕМА 1. ПОНЯТТЯ, СУТЬ І ЗАВДАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ	6
ТЕМА 2. КРИМІНАЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО	15
ТЕМА 3. ЗАСАДИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ	21
ТЕМА 4. УЧАСНИКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ	47
ТЕМА 5. ДОКАЗИ І ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	84
ТЕМА 6. ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	93
ТЕМА 7. ПРОЦЕСУАЛЬНІ СТРОКИ ТА СУДОВІ ВИТРАТИ	104
ТЕМА 8. ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ	113

Автори посібника

1. **Удалова Лариса Давидівна** – начальник кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України.
2. **Савицький Дмитро Олександрович** – заступник начальника кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент.
3. **Письменний Дмитро Петрович** – професор кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, заслужений юрист України.
4. **Азаров Юрій Іванович** – професор кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент.
5. **Галаган Олександр Іванович** – професор кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент.
6. **Карпов Никифор Семенович** – професор кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор.
7. **Яновська Олександра Григорівна** – професор кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор.
8. **Галаган Володимир Іванович** – професор кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор.
9. **Топчій Василь Васильович** – професор кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент.
10. **Рожнова Вікторія Василівна** – професор кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент.
11. **Омельченко Олександр Євгенійович** – професор кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент.
12. **Мельник Оксана Вікторівна** – доцент кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент.
13. **Степанов Олег Станіславович** – доцент кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент.
14. **Климчук Михайло Павлович** – доцент, кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент.
15. **Чурікова Ірина Володимирівна** – доцент кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент.
16. **Конюшенко Яна Юрійвна** – кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук.
17. **Хабло Оксана Юрійвна** – доцент кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук.
18. **Форостяний Андрій Володимирович** – викладач кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук.
19. **Степанова Ганна Миколаївна** – старший викладач кафедри досудового розслідування Навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів слідства та кримінально-міліції Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук.
20. **Білокінь Руслан Михайлович** – прокурор прокуратури Сумської області, кандидат юридичних наук.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

- АРК** – Автономна Республіка Крим
ЄРДР – Єдиний реєстр досудових розслідувань
ЄСПЛ – Європейський суд з прав людини
ЗДПЛ – Загальна декларація прав людини
КЗПЛ – Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод
КК – Кримінальний кодекс України
КПК – Кримінальний процесуальний кодекс України
КУпАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення
МЗС – Міністерство закордонних справ України
МПГПП – Міжнародний пакт про громадянські і політичні права
ЦК – Цивільний кодекс України
гл. – глава
п. – пункт
ст. – стаття
ч. – частина

ТЕМА 1

ПОНЯТТЯ, СУТЬ І ЗАВДАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

ПОНЯТТЯ «КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС»

Кримінальний процес як специфічний вид діяльності (кримінальне провадження, кримінальна процесуальна діяльність) – врегульована кримінальним процесуальним законом діяльність органів досудового розслідування, прокуратури та суду за участю інших фізичних та юридичних осіб, спрямована на виконання завдань кримінального провадження

Кримінальний процес як галузь права (кримінальне процесуальне право) – одна із галузей правової системи України, яка представляє собою сукупність правових норм, що регулюють діяльність органів досудового розслідування, прокуратури та суду, а також інших фізичних та юридичних осіб, які залучаються до цієї діяльності, під час здійснення кримінального провадження

Кримінальний процес як галузь науки (наука кримінального процесу) – галузь правової науки, предметом дослідження якої є кримінальне процесуальне право, практика його застосування, а метою – формулювання пропозицій і рекомендацій щодо удосконалення кримінального процесуального законодавства та практики діяльності органів досудового розслідування, прокуратури та суду

Кримінальний процес як навчальна дисципліна – дисципліна, яку вивчають у вищих навчальних закладах юридичного профілю, предметом якої є кримінальне процесуальне право, практика його застосування, а також наука кримінального процесу

ІСТОРИЧНА ФОРМА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ –
форма організації кримінального процесу на певному етапі його розвитку

Обвинувальний кримінальний процес мав поширення у рабовласницьких і феодалних державах у період раннього феодалізму.

Процес ініціювався завдяки приватному кримінальному переслідуванню, обов'язок доказування рівномірно поділявся між обвинувачем і обвинуваченим, суд, перебуваючи в положенні пасивної третьої сторони, лише фіксував результат боротьби сторін, обґрунтовуючи своє рішення не встановленими обставинами справи, а результатами обраних сторонами способів доказування (поєдинків, ордалій, клятв та ін.)

Розшуковий (інквізиційний) кримінальний процес зародився у рабовласницьких державах і набув свого розвитку у період пізнього феодалізму, і особливо в період абсолютизму.

Процес здійснювався у формі розшуку, що проводився в умовах таємності і за відсутності змагальності. Також були відсутні рівноправні сторони, розподіл функцій обвинувачення, захисту та правосуддя, обвинувачений виступав об'єктом процесу, а не його учасником, не маючи засобів для свого захисту. У законодавчих актах знайшла своє закріплення система формальних доказів. Завданням суду визнавалось не вирішення правового спору, а боротьба зі злочинністю

Змагальний кримінальний процес одержав найбільше поширення у державах з англосаксонською правовою системою.

Процес ґрунтується на чіткому розподілі процесуальних функцій, різноманітності форм обвинувачення, допущенні матеріального і формального захисту. Зміст процесу становить спір про право двох рівноправних сторін, обвинувача та обвинуваченого, перед неупередженим судом. Суд є самостійним і незалежним від сторін, оцінює докази за внутрішнім переконанням на підставі закону

Змішаний кримінальний процес притаманний державам з романо-германською (континентальною) системою права.

Процес поєднує в собі слідчу форму досудового розслідування та змагальну – судового розгляду. Вирішальна роль належить стадії судового розгляду, що завершується ухваленням вироку. Передбачена система доказів, заснована на їх вільній оцінці за внутрішнім переконанням. Водночас, збережена таємниця досудового розслідування, органи кримінального переслідування наділені достатньо широкими повноваженнями

ЗАВДАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

(ст. 2 КПК України)

Захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень

Охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження

Забезпечення *швидкого, повного та неупередженого* розслідування і судового розгляду

Швидкість

означає максимальне наближення строків проведення досудового розслідування та судового розгляду до моменту вчинення кримінального правопорушення (початку кримінального провадження)

Повнота

означає встановлення під час проведення досудового розслідування та судового розгляду всіх обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні (ст. 91 КПК України)

Неупередженість

означає об'єктивне, безстороннє дослідження обставин кримінального провадження під час досудового розслідування та судового розгляду

СТАДІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ –

відносно самостійні етапи (частини) кримінальної процесуальної діяльності, що характеризуються безпосередніми завданнями, специфічним колом учасників, властивою їм кримінальною процесуальною формою та підсумковими рішеннями

Досудове розслідування

Підготовче провадження

Судовий розгляд

Провадження в суді апеляційної інстанції
(апеляційне провадження)

Виконання судових рішень

Провадження в суді касаційної інстанції
(касаційне провадження)

Провадження у Верховному Суді України

Провадження за нововиявленими обставинами

КРИМІНАЛЬНА ПРОЦЕСУАЛЬНА ФОРМА –

визначений законом порядок кримінального провадження загалом, порядок виконання окремих процесуальних дій та порядок прийняття процесуальних рішень

Уніфікація кримінальної процесуальної форми –

встановлення єдиного (уніфікованого) порядку здійснення кримінальної процесуальної діяльності для усіх кримінальних проваджень

Диференціація кримінальної процесуальної форми –

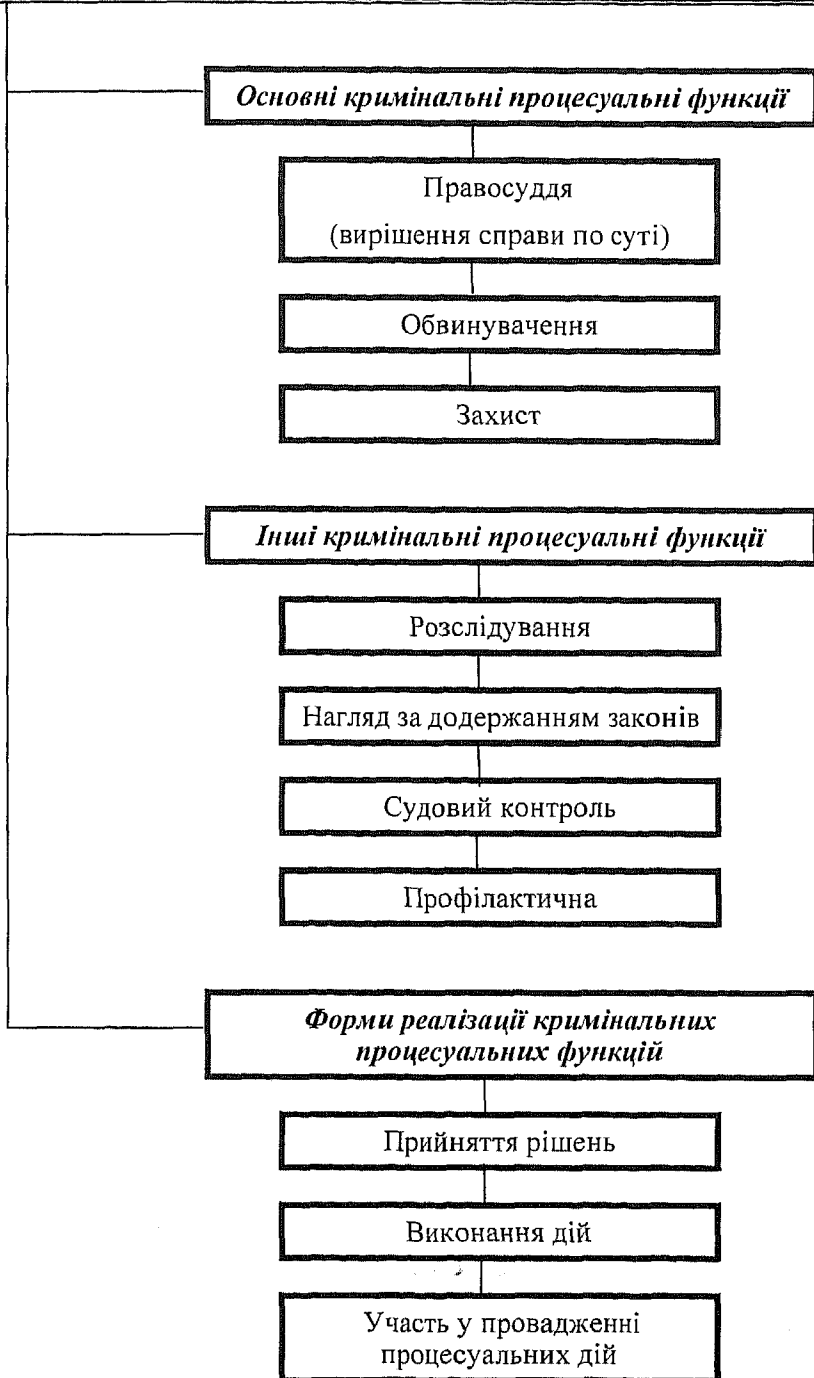
встановлення особливих (диференційованих) порядків здійснення кримінальної процесуальної діяльності для окремих кримінальних проваджень (залежно від суб'єкта суспільно небезпечного діяння або характеристик кримінального провадження)

Особливу (*диференційовану*) форму (порядок) кримінального провадження становлять:

- особливості досудового розслідування кримінальних проступків (гл. 25 КПК України);
- особливі порядки провадження в суді першої інстанції (гл. 30 КПК України);
- кримінальне провадження на підставі угод (гл. 35 КПК України);
- кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення (гл. 36 КПК України);
- кримінальне провадження щодо окремої категорії осіб (гл. 37 КПК України);
- кримінальне провадження щодо неповнолітніх (гл. 38 КПК України);
- кримінальне провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру (гл. 39 КПК України);
- кримінальне провадження, яке містить відомості, що становлять державну таємницю (гл. 40 КПК України);
- кримінальне провадження на території дипломатичних представництв, консульських установ України, на повітряному, морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором або з розпізнавальним знаком України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні (гл. 41 КПК України)

КРИМІНАЛЬНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ФУНКЦІЇ –

визначені законом основні напрями кримінальної процесуальної діяльності

КРИМІНАЛЬНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПРАВОВІДНОСИНИ –

врегульовані кримінальним процесуальним законом суспільні відносини, що виникають і розвиваються у зв'язку зі здійсненням кримінального провадження

Елементи кримінальних процесуальних правовідносин

Суб'єкти – усі державні органи, їх посадові особи, що здійснюють кримінальне провадження, а також інші громадяни, посадові та юридичні особи, що залучаються у сферу кримінального процесу.

Особливістю кримінальних процесуальних правовідносин є участь у них представника держави, наділеного владними повноваженнями. Без владного начала в кримінальних процесуальних правовідносинах неможливий розвиток кримінального провадження, виконання завдань, що стоять перед ним

Об'єкт – те, на що спрямовані та те, з приводу чого виникли і розвиваються правовідносини, тобто конкретні обставини кримінального провадження

Зміст – діяльність суб'єктів правовідносин під час здійснення кримінального провадження

Юридичний зміст – закріплені у нормах кримінального процесуального права суб'єктивні права та юридичні обов'язки їх учасників

Фактичний зміст – реально здійснювані дії їх учасників, спрямовані на реалізацію своїх суб'єктивних прав та юридичних обов'язків, що визначаються інтересами у кримінальному провадженні (публічними чи приватними)

КРИМІНАЛЬНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ГАРАНТІЇ –

передбачені кримінальним процесуальним законом засоби забезпечення ефективного здійснення кримінального провадження, виконання його завдань

Система кримінальних процесуальних гарантій

Кримінальна процесуальна форма

Засади кримінального провадження

Процесуальний статус учасників кримінального провадження

Інститут заходів забезпечення кримінального провадження

Прокурорський нагляд

Відомчий контроль

Судовий контроль

Інститут оскарження дій, рішень і бездіяльності органів і посадових осіб, що здійснюють кримінальне провадження

Юридична відповідальність учасників кримінального провадження та ін.

КРИМІНАЛЬНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДОКУМЕНТИ –

письмові документи, складені на підставі кримінального процесуального закону уповноваженими на те суб'єктами у зв'язку із виконанням процесуальних дій або прийняттям процесуальних рішень, у яких зафіксована інформація про хід і результати кримінальної процесуальної діяльності

Основні види кримінальних процесуальних документів

Постанова

Ухвала

Протокол

Обвинувальний акт

Вирок

Класифікація кримінальних процесуальних документів

За процесуальним значенням

основні

допоміжні

За імперативністю складання

обов'язкові

факультативні

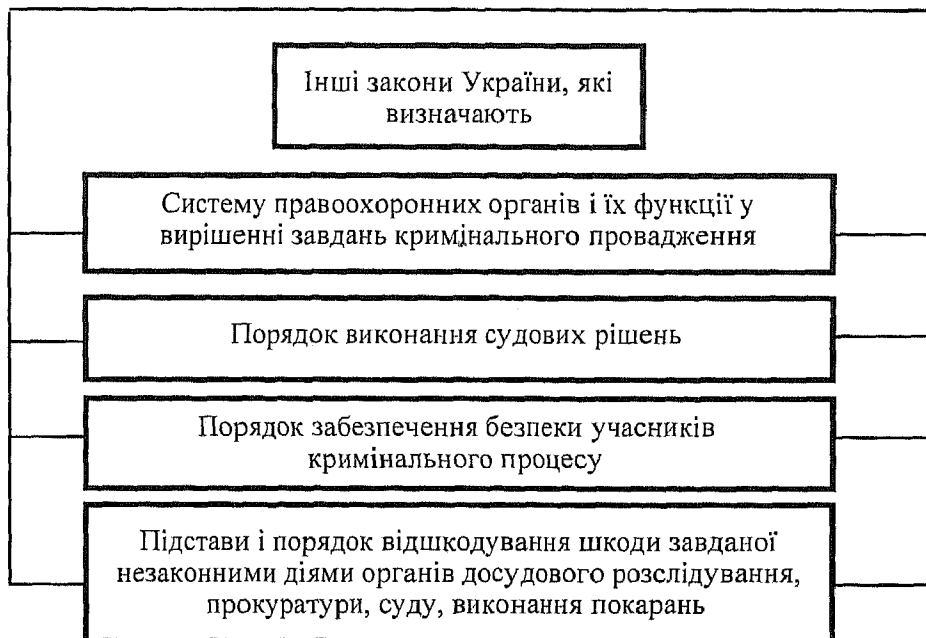
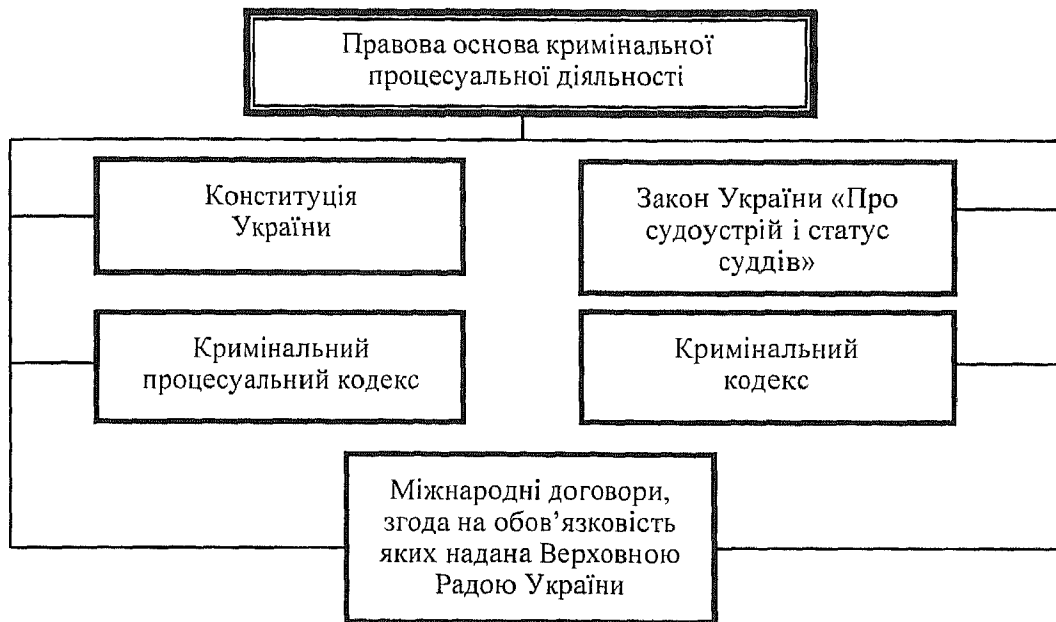
За місцем складання

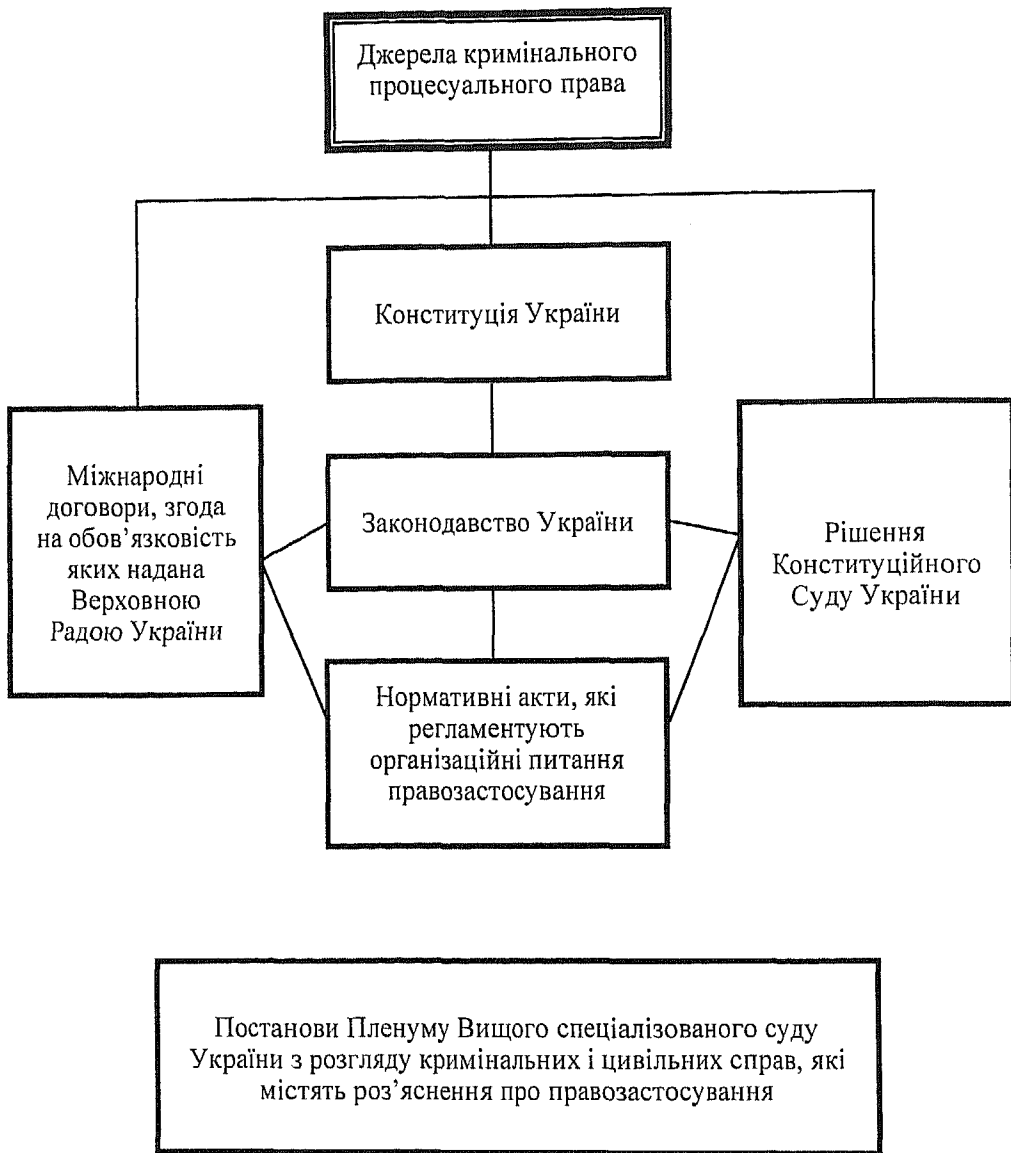
ті, що складаються в
службових приміщеннях

ті, що складаються поза
межами службових
приміщень

ТЕМА 2

КРИМІНАЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

Структура КПК

Розділ 1
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Розділ 2
ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Розділ 3
ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ

Розділ 4
СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ У ПЕРШІЙ ІНСТАНЦІЇ

Розділ 5
СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ З ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ

Розділ 6
ОСОБЛИВІ ПОРЯДКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Розділ 7
ВІДНОВЛЕННЯ ВТРАЧЕНИХ МАТЕРІАЛІВ КРИМІНАЛЬНОГО
ПРОВАДЖЕННЯ

Розділ 8
ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ

Розділ 9
МІЖНАРОДЖЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО
ПРОВАДЖЕННЯ

Дія кримінального процесуального закону в просторі

На всій території України

щодо кримінальних правопорушень, вчинених на території дипломатичного представництва чи консульської установи України за кордоном, на повітряному, морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором або з розпізнавальним знаком України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні.

Якщо міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, передбачено поширення юрисдикції України на особовий склад Збройних Сил України, який перебуває на території іншої держави, то провадження щодо кримінальних правопорушень, вчинених на території іншої держави стосовно особи з такого особового складу.

При виконанні на території України окремих процесуальних дій за запитом (дорученням) компетентних органів іноземних держав у рамках міжнародного співробітництва. На прохання компетентного органу іноземної держави під час виконання на території України таких процесуальних дій може застосовуватися процесуальне законодавство іноземної держави, якщо це передбачено міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, а за відсутності такого міжнародного договору України – за умови, що дане прохання не суперечить законодавству України.

Дія кримінального процесуального закону в часі

Процесуальна дія проводиться, а процесуальне рішення приймається згідно з положеннями КПК, чинними на момент початку виконання такої дії або прийняття такого рішення.

Допустимість доказів визначається положеннями КПК, які були чинними на момент їх отримання.

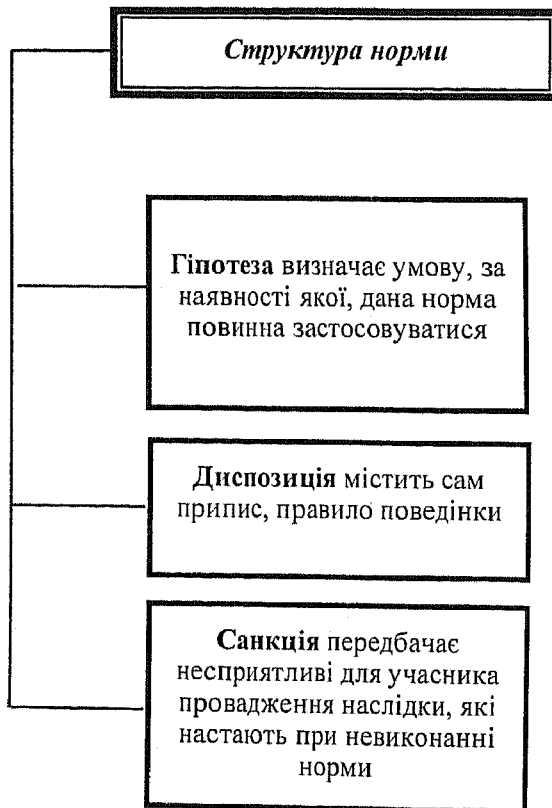
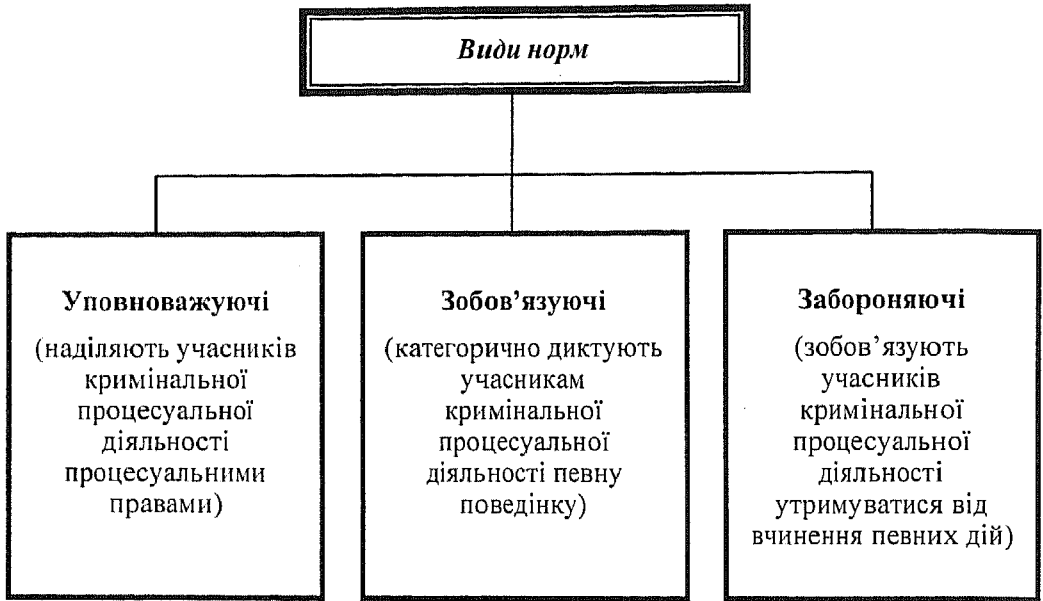
Закони не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують, або скасовують відповідальність особи (ч.1 ст.58 Конституції)

Дія кримінального процесуального закону за колом осіб

Кримінальне провадження за правилами КПК здійснюється щодо будь-якої особи

Особливості кримінального провадження щодо окремої категорії осіб визначаються главою 37 КПК

Кримінальне провадження щодо особи, яка користується дипломатичним імунітетом, може здійснюватися за правилами КПК лише за згодою такої особи або за згодою компетентного органу держави (міжнародної організації), яку представляє така особа, у порядку, передбаченому законодавством України та міжнародними договорами України

ТЕМА 3

ЗАСАДИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Засади кримінального провадження – закріплені в джерелах кримінального процесуального права вихідні положення, правила, що відображають домінуючі в державі політичні й правові ідеї щодо завдань і порядку здійснення кримінального судочинства, які визначають спрямованість та побудову кримінального провадження, порушення яких обов'язково тягне за собою скасування вироку та інших процесуальних рішень.

Ознаки засад кримінального провадження

- закріплені в нормах кримінального процесуального права;
- є основою для вдосконалення чинного законодавства;
- є загальними, фундаментальними правовими положеннями у сфері кримінального судочинства;
- норми в яких закріплені засади діють на всіх або декількох стадіях кримінального процесу й обов'язково в його центральній стадії – стадії судового розгляду;
- порушення хоча б однієї із засад, зазвичай, призводить до порушення інших засад кримінального провадження, а отже, до порушення законності кримінального провадження;
- процесуальні рішення, що прийняті з порушенням будь-якої засади, є незаконними та підлягають скасуванню.

Класифікації засад кримінального провадження

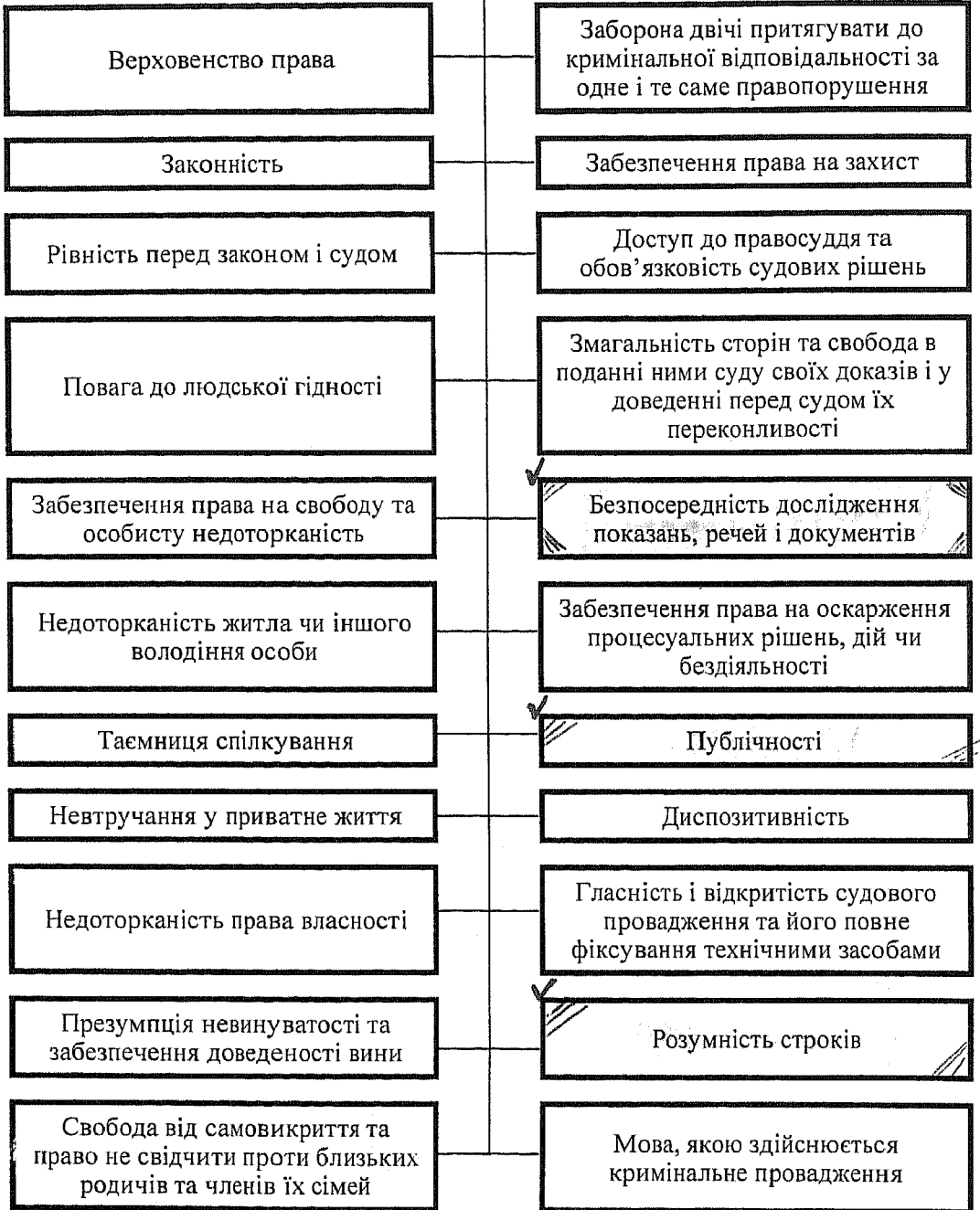
За юридичною силою джерела, в якому закріплені засади:

- 1) *конституційні* – у Конституції України (переважно, в розділі 2 та у ст. 129);
- 2) *інші (спеціальні)* – в інших законах, передусім у Кримінальному процесуальному кодексі; Залежно від поширеності принципу на галузі права:
 - 1) *загальноправові* – ті, що діють у всіх галузях права, але з певними особливостями в кримінальн. процесуальному праві (наприклад, принцип законності);
 - 2) *міжгалузеві* – ті, що діють у кількох галузях права, зокрема й з певними особливостями в кримінальн. процес. праві (приміром, принцип змагальності);
 - 3) *галузеві* – ті, що діють лише в межах кримінального процесу (до прикладу, принцип забезпечення права на захист).

Значення засад кримінального провадження

- є гарантією дотримання прав і законних інтересів особи у кримінальному провадженні;
- виступають юридичною базою для тлумачення певних кримінальних процесуальних норм, а також для вирішення суперечностей, що виникають під час кримінально-процесуальної діяльності;
- служать основою для вдосконалення кримінально-процесуальних інститутів і розвитку кримінально-процесуальної форми.

Система засад кримінального провадження

Засада верховенства права – конституційно-правове положення зміст якого полягає у тому, що під час кримінального провадження органи, які його здійснюють, повинні виходити із того, що людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави (ч. 1 ст. 8 Конституції України, ст. 8 КПК України).

Зміст засади

- всі закони, що ухвалюються в державі мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо;
- права людини мають визначальну та домінуючу роль в діяльності усіх без винятку органів держави, включаючи, зокрема, й органи досудового розслідування, прокуратури та суду;
- кримінально-процесуальна діяльність має бути спрямована на захист прав і свобод людини від будь-яких посягань шляхом забезпечення своєчасного і якісного проведення досудового розслідування та судового розгляду;
- правові позиції та висновки сформульовані у рішеннях Європейського суду з прав людини мають обов'язково враховуватися судами України.

Гарантії дотримання засади верховенства права

- 1) чітке, зрозуміле і прозоре закріплення в законі правил і процедур здійснення кримінального провадження;
- 2) порушення процесуальної форми тягне за собою негативні наслідки для осіб, які ведуть процес і дає можливість застосування відповідних санкцій відновлюваного характеру

Засада законності – конституційно-правове положення, згідно з яким усі суб'єкти кримінального процесу повинні виконувати приписи норм кримінального процесуального й інших галузей права (ст. 58, п. 1 ч. 3 ст. 129 Конституції України, ст. 9 КПК України).

Зміст засади

- усі учасники кримінального процесу зобов'язані дотримуватися приписів законів, а для державних органів і їхніх посадових осіб діє правило «дозволено тільки те, що передбачено законом»;
- закон та інші нормативно-правові акти України, положення яких стосуються кримінального провадження, повинні відповідати КПК України;
- при здійсненні кримінального провадження не може застосовуватися закон, який суперечить КПК України;
- у разі якщо норми КПК суперечать міжнародному договору, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, застосовуються положення відповідного міжнародного договору України;
- при конкуренції конституційних норм і норм інших законів слід застосовувати норми Конституції України як ті, що мають найвищу юридичну силу;
- у разі конкуренції закону та відомчих нормативно-правових актів, якими регламентується порядок кримінального провадження, підлягає застосуванню закон;
- прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий зобов'язані всебічно, повно і неупереджено дослідити обставини кримінального провадження, виявити як ті обставини, що викривають, так і ті, що виправдовують підозрюваного, обвинуваченого, а також обставини, що пом'якшують чи обтяжують його покарання, надати їм належну правову оцінку та забезпечити прийняття законних і неупереджених процесуальних рішень;
- кримінальне процесуальне законодавство України застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини;
- у випадках, коли положення КПК не регулюють або неоднозначно регулюють питання кримінального провадження, застосовуються загальні засади кримінального провадження, визначені ч. 1 ст. 7 КПК України;
- істотне порушення вимог кримінального процесуального закону (ст. 412 КПК України) та неправильне застосування закону про кримінальну відповідальність (ст. 413 КПК України) є підставами до скасування чи зміни судового рішення.

Гарантії дотримання засади законності

- 1) кримінальне провадження побудоване таким чином що, у кожній наступній стадії перевіряється законність і обґрунтованість рішень, прийнятих у попередніх стадіях;
- 2) закон передбачає можливість оскарження рішень, дій та бездіяльності органів розслідування, прокуратури й суду;
- 3) нагляд прокурора, судовий і відомчий контроль за дотриманням законів органами досудового розслідування;
- 4) учасники кримінального провадження, винні у порушенні закону, несуть за це юридичну відповідальність.

Засада рівності перед законом і судом – конституційно-правове положення, згідно з яким не може бути привілеїв чи обмежень у процесуальних правах, передбачених КПК України, за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних чи інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, громадянства, освіти, роду занять, а також за мовним або іншими ознаками (частини 1, 2 ст. 24, п. 2 ч. 3 ст. 129 Конституції України, ст. 10 КПК України).

Зміст засади

- іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими ж правами і свободами, а також мають такі ж обов'язки, як і громадяни України, – за винятками, встановленими Конституцією, законами або міжнародними договорами України (ч. 1 ст. 26);
- при здійсненні досудового розслідування та судового розгляду до всіх застосовується одне й те ж кримінальне і кримінальне процесуальне законодавство;
- матеріали кримінальних проваджень розглядаються та вирішуються судами, що входять до системи загальної юрисдикції;
- суд не повинен встановлювати при вирішенні кримінальної справи будь-яких переваг, привілеїв або обмежувати права громадян за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних чи інших переконань та ін.;
- суд повинен забезпечити всім учасникам судового розгляду рівні можливості щодо надання і дослідження доказів, подання клопотань і здійснення інших процесуальних прав.

Винятки із засади

Деякі винятки встановлені для окремих категорій осіб:

- 1) для малолітніх або неповнолітніх осіб – у зв'язку з особливістю їхнього фізичного і психічного розвитку встановлені додаткові процесуальні гарантії охорони їхніх прав і законних інтересів при проведенні процесуальних дій, зокрема участь педагога або психолога під час допиту тощо;
- 2) для певних категорій посадових осіб держави (Президента України, народних депутатів, суддів, адвокатів тощо) установлений особливий порядок притягнення до кримінальної відповідальності, кримінального провадження, застосування запобіжних заходів, що зумовлено не особистістю конкретної людини, а особливим характером публічної функції, яка виконується нею і вимагає особливого захисту її законних прав та інтересів;
- 3) для іноземців, у разі їх затримання або арешту, – у частині, що стосується повідомлення МЗС України, консульської установи про застосований арешт, а також у частині прав на їх відвідування консульськими посадовими особами;
- 4) для осіб, які користуються дипломатичним імунітетом.

Засада поваги до людської гідності – конституційно-правове положення, згідно з яким посадові особи державних органів, котрі ведуть кримінальний процес, зобов'язані ставитися з повагою до кожної людини, котру залучають до кримінального процесу, не втручатися в її особисте та сімейне життя (статті 3, 28 Конституції України).

Цей принцип впливає з положень ст. 3 Конвенції про захист прав і основних свобод людини, відповідно до якої жодна людина не може зазнавати катувань або нелюдського чи такого, що принижує її гідність, поводження чи покарання.

Зміст засади

- під час кримінального провадження повинна бути забезпечена повага до людської гідності, прав і свобод кожної особи;
- забороняється під час кримінального провадження піддавати особу катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність поводженню чи покаранню, вдаватися до погроз застосування такого поводження, утримувати особу у принизливих умовах, примушувати до дій, що принижують її гідність;
- кожен має право захищати усіма засобами, що не заборонені законом, свою людську гідність, свободи та інтереси, порушені під час здійснення кримінального провадження;
- слідчий суддя, суд може прийняти рішення про здійснення кримінального провадження у закритому судовому засіданні впродовж усього судового провадження або його окремої частини, якщо необхідно запобігти розголошенню обставин, які принижують гідність особи (п. 3 ч. 2 ст. 27 КПК України);
- під час виконання процесуальних дій не допускаються приниження честі та гідності осіб, які беруть у них участь чи дії, що є небезпечними для їх здоров'я, провадження процесуальних дій, пов'язаних з оголенням особи, може провадити тільки слідчий тієї самої статі (наприклад, ч. 4 ст. 240, частини 2, 4 ст. 241 КПК України).

Виняток із засади

Особу може бути піддано дослідженням у межах проведення освідування, медичної або психіатричної експертизи, отримання зразків для експертизи, зокрема й примусово (ч. 3 ст. 241, ч. 3 ст. 242, 245 КПК України), виключно на підставі і в порядку передбаченому законом та лише з метою отримати докази у кримінальному провадженні.

Засада забезпечення права людини на свободу та особисту недоторканність – конституційно-правове положення, згідно з яким ніхто не може триматися під вартою, бути затриманим або обмеженим у здійсненні права на вільне пересування в інший спосіб через підозру або обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення інакше як на підставах та в порядку, передбачених КПК України (ст. 29 Конституції України, ст. 12 КПК України).

Зміст засади

– кожен із учасників кримінального процесу має право на свободу й особисту недоторканність, ніхто із них не може бути позбавлений свободи та права на особисту недоторканність;

– кожен, кого затримано через підозру або обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення або інакше позбавлено свободи, повинен бути в найкоротший строк доставлений до слідчого судді для вирішення питання про законність та обґрунтованість його затримання, іншого позбавлення свободи та подальшого тримання;

– кожний затриманий має право у будь-який час оскаржити в суді своє затримання;

– затримана особа негайно звільняється, якщо протягом сімдесяти двох годин з моменту затримання їй не вручено вмотивованого судового рішення про тримання під вартою;

– про затримання особи, взяття її під варту або обмеження в праві на вільне пересування в інший спосіб, а також про її місце перебування має бути негайно повідомлено її близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб за вибором цієї особи в порядку, передбаченому КПК України;

– кожен, хто понад строк, передбачений КПК України, тримається під вартою або позбавлений свободи в інший спосіб, має бути негайно звільнений;

– затримання особи, взяття її під варту або обмеження в праві на вільне пересування в інший спосіб під час кримінального провадження, здійснене за відсутності підстав або з порушенням порядку, передбаченого КПК України, тягне за собою відповідальність, установлену законом.

Завідомо незаконні затримання або арешт тягнуть за собою кримінальну відповідальність, передбачену ст. 371 Кримінального кодексу України.

Винятки із засади

1) до особи (підозрюваного, обвинуваченого) може бути застосовано запобіжні заходи у виді тримання під вартою, домашній арешт, виключно за рішенням слідчого судді (суду) та лише за наявності до того підстав і умов, визначених кримінальним процесуальним законом (статті 181, 183 КПК України);

2) особу може бути затримано, але тільки в разі нагальної необхідності запобігти кримінальному правопорушенню чи його припинити. Уповноважені на те законом органи можуть затримати особу без ухвали слідчого судді (суду) обґрунтованість якого протягом 72 годин має бути перевірено судом (статті 207-213 КПК України);

3) до підозрюваного, обвинуваченого та свідка може бути застосований примусовий привід у випадках, коли вони без поважних причин не з'явилися до слідчого, прокурора або суду на їх виклик, органами внутрішніх справ за ухвалою слідчого судді або суду (статті 140-143 КПК України);

4) право на недоторканість особи може обмежуватися при проведенні особистого обшуку (ст. 236 КПК України), під час дослідження у межах проведення освідчення, медичної або психіатричної експертизи, отримання зразків для експертизи, зокрема й примусово (ч. 3 ст. 241, ч. 3 ст. 242, ст. 245 КПК України), виключно на підставі і в порядку передбаченому законом та лише з метою отримати докази у кримінальному провадженні.

Засада забезпечення недоторканності житла чи іншого володіння особи – конституційно-правове положення, згідно з яким не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду, крім випадків, передбачених КПК України (ст. 30 Конституції України, ст. 13 КПК України)

Зміст засади

– кожному учасникові кримінального процесу гарантовано недоторканність житла й іншого його володіння;

– ніхто не має права проникнути до житла чи до іншого володіння особи з будь-якою метою, інакше як лише за добровільною згодою особи, яка ним володіє, або на підставі ухвали слідчого судді;

Незаконні обшук, огляд чи інші дії, що порушують недоторканність житла громадян, вчинені посадовою особою, тягнуть за собою кримінальну відповідальність, передбачену ст. 365 КК України.

Винятки із засади

1) проникнення до житла чи іншого володіння особи допускається, але тільки для провадження в них огляду, обшуку, слідчого експерименту чи обстеження та лише за вмотивованим рішенням суду (ч. 2 ст. 30 Конституції України, ч. 1 ст. 233, ч. 2 ст. 234, ч. 2 ст. 237, ч. 5 ст. 240, ст. 267 КПК України);

2) у невідкладних випадках можливий інший, встановлений законом, порядок проникнення до житла чи до іншого володіння особи.

Зокрема, слідчий, прокурор має право до постановлення ухвали слідчого судді увійти до житла чи іншого володіння особи лише у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину. У такому випадку прокурор, слідчий за погодженням із прокурором зобов'язаний невідкладно після здійснення таких дій звернутися з клопотанням про проведення обшуку до слідчого судді (ч. 3 ст. 233 КПК України).

Засада таємниці спілкування – конституційно-правове положення, згідно з яким усім громадянам гарантується таємниця їхніх телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, інших форм спілкування (ст. 31 Конституції України; ст. 14 КПК України; ст. 6 Закону України “Про поштовий зв’язок”; ст. 9 Закону України “Про телекомунікації”).

Зміст засади

- кожному громадянину гарантовано таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, інших форм спілкування;
- ніхто, в тому числі й посадові особи оперативних підрозділів, органів досудового розслідування, прокуратури та суду, не мають права розголошувати інформацію, що стала відомою їм з кореспонденції, телефонних розмов та інших форм спілкування інших осіб;
- інформація, отримана внаслідок втручання у спілкування, не може бути використана інакше як для вирішення завдань кримінального провадження.

Порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції тягне за собою кримінальну відповідальність за ст. 364 КК України.

Винятки із засади

Таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції може бути порушено, але тільки за таких умов:

- 1) з метою виявлення та запобігання тяжкому чи особливо тяжкому злочині, встановлення його обставин, особи, яка його вчинила, якщо в інший спосіб неможливо досягти цієї мети;
- 3) рішення про накладення арешту на кореспонденцію (ст. 261 КПК України), зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК України), зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264 КПК України) приймається слідчим суддею апеляційного суду.

Засада невтручання у приватне життя

Забороняється збирання, зберігання та поширення будь-яких відомостей про особисте та сімейне життя.

Відомості і/або дані про відносини немайнового та майнового характеру, обставини, події, стосунки тощо, пов'язані з особою та членами сім'ї, за винятком передбаченої законом інформації

Збирання, використання, поширення інформації про приватне життя можливе тільки за згодою особи

Інформація про приватне життя не може бути використана поза завданнями конкретного кримінального провадження

Можливість обмеження дії засади

Коли це необхідно для інтересів національної безпеки, економічного добробуту, прав людини

Для запобігання злочинам

Є закріплена процесуальна форма обмеження права на недоторканість приватного життя (у нормах КПК)

Засада недоторканості права власності

(ст. 13, 41 Конституції України,
ст. 1 Першого протоколу до КЗПЛ,
ст. 16 КПК)

Позбавлення або обмеження права власності під час кримінального провадження здійснюється лише на підставі вмотивованого судового рішення, ухваленого в порядку, передбаченому КПК України (глава 13, 15, 17 КПК)

На підставах та в порядку, передбаченому КПК, допускається тимчасове вилучення майна без судового рішення (статті 167-169 КПК)

Тимчасово вилученим може бути майно у вигляді речей, документів, грошей тощо, щодо яких є достатні підстави вважати, що вони:

Підшукані, виготовлені, пристосовані чи використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення і/або зберегли на собі його сліди

Надані особі з метою схилити її до вчинення кримінального правопорушення, фінансування і/або матеріального забезпечення кримінального правопорушення чи як винагорода за його вчинення

Є предметом кримінального правопорушення, пов'язаного з їх незаконним обігом

Набуті в результаті вчинення кримінального правопорушення, доходи від них, або на які було спрямовано кримінальне правопорушення

Засада презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини

(ст. 62 Конституції України, п. 1 ст. 11 ЗДПЛ, п. 2 ст. 14 МПГПП, п.2 ст.6 КЗПЛ, принцип 36 Зводу принципів захисту всіх осіб, які піддаються затриманню чи ув'язненню будь-яким чином, ч. 2 ст. 2 КК, ст. 17 КПК)

Особа вважається невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вини не буде доведено у порядку, передбаченому цим Кодексом, і встановлено обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили

Ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні кримінального правопорушення і має бути виправданим, якщо сторона обвинувачення не доведе винуватість особи поза розумним сумнівом

Підозра, обвинувачення не можуть ґрунтуватися на доказах, отриманих незаконним шляхом

Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на користь такої особи

Недоведеність участі обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення юридично дорівнює доведеній невинуватості особи

Поводження з особою, вина якої у вчиненні кримінального правопорушення не встановлена обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили, має відповідати поведженню з невинуватою особою

У разі скасування вироку суду як неправосудного держава відшкодовує матеріальну і моральну шкоду, завдану безпідставним засудженням

Факт повідомлення особі про підозру, обрання щодо неї запобіжного заходу не повинні розцінюватися як доказ її винуватості

До остаточного вирішення кримінальної справи й офіційного визнання особи винною у вчиненні кримінального правопорушення не можна публічно, в засобах масової інформації та в будь-яких офіційних документах стверджувати, що ця особа є злочинцем

Засада свободи від самовикриття та права не свідчити проти близьких родичів та членів сім'ї

(ч. 1 ст. 63 Конституції України, п. 3 ст. 14 МПГПП, ст. 6 КЗПЛ, ч. 2 ст. 385 КК, ч. 2 ст. 396 КК, ст. 18 КПК)

Особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом

Жодна особа не може бути примушена визнати свою винуватість у вчиненні кримінального правопорушення або примушена давати пояснення, показання, які можуть стати підставою для підозри, обвинувачення у вчиненні нею кримінального правопорушення

Кожна особа має право не говорити нічого з приводу підозри чи обвинувачення проти неї, у будь-який момент відмовитися відповідати на запитання, а також бути негайно повідомленою про ці права

Жодна особа не може бути примушена давати пояснення, показання, які можуть стати підставою для підозри, обвинувачення у вчиненні її близькими родичами чи членами її сім'ї кримінального правопорушення

Гарантії функціонування засади

Заборона законом використання доказів, отриманих в результаті істотного порушення прав та свобод людини

Заборона притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які користуються імунітетом свідка

Засада заборони двічі притягувати до кримінальної відповідальності за одне і те саме правопорушення

(ст. 61 Конституції України, п. 7 ст. 14 МПГПП, ст. 4 Протоколу № 7 до КЗПЛ, ст. 19 КПК)

Забороняється повторне притягнення до кримінальної відповідальності у випадках:

коли особа була засуджена за кримінальне правопорушення або щодо неї було винесене виправдовувальний вирок

коли судом постановлена ухвала щодо закриття кримінального провадження та звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності при відмові прокурора від підтримання державного обвинувачення і відсутності згоди потерпілого підтримувати обвинувачення

звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності згідно з кримінальним законом

Дозволено повторний розгляд питання про кримінальну відповідальність за одне й те саме кримінальне правопорушення у випадках:

перегляду судових рішень, які вступили у законну силу, за ново виявленими обставинами

скасування вироку, ухваленого на підставі угоди про примирення, угоди про визнання винуватості, яка не виконується засудженим

Засада забезпечення права на захист

(п. 6 ч. 3 ст. 129 Конституції Країни, ст. 14 МПГПП, ст. 5, 6-1 та 6-3-с КЗПЛ, ст. 20 КПК)

Підозрюваний, обвинувачений, виправданий, засуджений має право:

- 1) надати усні або письмові пояснення з приводу підозри чи обвинувачення;
- 2) збирати і подавати докази;
- 3) брати особисту участь у кримінальному провадженні;
- 4) реалізовувати інші процесуальні права, передбачені КПК України (ст. 42 КПК) (*особистий захист*).

Право скористатися допомогою захисника (*професійний захист*):

- кожен має право на правову допомогу;
- кожен є вільним у виборі захисника свої прав;
- для забезпечення права на захист від обвинувачення в Україні діє адвокатура;
- у випадках, передбачених КПК України та/або законом, що регулює надання безоплатної правової допомоги, підозрюваному, обвинуваченому правова допомога надається безоплатно за рахунок держави.

Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд зобов'язані роз'яснити підозрюваному, обвинуваченому його права та забезпечити право на кваліфіковану правову допомогу з боку обраного ним або призначеного захисника (*державний захист*).

Засада доступу до правосуддя та обов'язковості судових рішень
(ст. 55, 124 Конституції України, ст. 2 МПГПП, ч. 1 ст. 6, ст. 13 КЗПЛ,
ст. 21 КПК)

Кожному гарантується право на справедливий розгляд та вирішення справи у розумні строки незалежним і неупередженим судом, створеним на підставі закону

Вирок та ухвала суду, що набрали законної сили, є обов'язковими і підлягають безумовному виконанню на всій території України

Кожен має право на участь у розгляді в суді будь-якої інстанції справи, що стосується його прав та обов'язків

Здійснення кримінального провадження не може бути перешкодою для доступу особи до інших засобів правового захисту порушених її прав (якщо інше не передбачено КПК)

Засада змагальності сторін та свободи в поданні ними суду своїх доказів і доведенні перед судом їх переконливості

(ст. 129 Конституції України, п. 1 ст. 14 МПГПП, п. 1 ст. 6 КЗПЛ, ст. 7 ЗДПЛ, ст. 22 КПК)

Змагальність – демократична засада кримінального судочинства, відповідно до якої кримінальне провадження відбувається у формі протиставлення правових позицій сторін та передбачає самостійне обстоювання стороною обвинувачення і стороною захисту їхніх правових позицій, прав, свобод і законних інтересів засобами, передбаченими цим Кодексом.

Сторони мають рівні процесуальні можливості при обстоюванні своїх правових позицій: мають рівні права на збирання та подання до суду речей, документів, інших доказів, клопотань, скарг, а також на реалізацію інших процесуальних прав, передбачених цим Кодексом.

Функції обвинувачення і захисту відокремлені від функції правосуддя: під час кримінального провадження функції державного обвинувачення, захисту та судового розгляду не можуть покладатися на один і той самий орган чи службову особу.

Активність суду в процесуальному керівництві процесом: суд, зберігаючи об'єктивність та неупередженість, створює необхідні умови для реалізації сторонами їхніх процесуальних прав та виконання процесуальних обов'язків.

**Засада безпосередності дослідження показань,
речей і документів**
(п. 3 ст. 6 КЗПЛ, ст. 23 КПК)

Суд досліджує докази безпосередньо

Показання учасників кримінального провадження суд отримує усно

Не можуть бути визнані доказами відомості, що містяться в показаннях, речах і документах, які не були предметом безпосереднього дослідження суду, крім випадків, передбачених КПК України

Суд може прийняти як доказ показання осіб, які не дають їх безпосередньо в судовому засіданні, лише у випадках, передбачених КПК України

Сторона обвинувачення зобов'язана забезпечити присутність під час судового розгляду свідків обвинувачення з метою реалізації права сторони захисту на допит перед незалежним та неупередженим судом

Засада забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності

(ст. 55 Конституції України, п. 5 ст.14 МПГПП, ст.13 КЗПЛ, ст. 24 КПК)

Кожному гарантується право на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності суду, слідчого судді, прокурора, слідчого в порядку, передбаченому КПК України.

При цьому гарантується право на перегляд вироку, ухвали суду, що стосується прав, свобод чи інтересів особи, судом вищого рівня в порядку, передбаченому КПК України, незалежно від того, чи брала така особа участь у судовому розгляді.

КОРИСНИМИ для забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності є положення, викладені в рішеннях ЄСПЛ у таких справах як *«Харченко проти України»*, *«Волохи проти України»*, *«Нікіфоренко проти України»*.

Засада публічності
(ст. 25 КПК України)

Прокурор, слідчий зобов'язані в межах своєї компетенції розпочати досудове розслідування:

в кожному випадку безпосереднього виявлення ознак кримінального правопорушення (за виключенням випадків, коли кримінальне провадження може бути розпочате лише на підставі заяви потерпілого),

або в разі надходження заяви (повідомлення) про вчинення кримінального правопорушення,

а також вжити всіх передбачених законом заходів для встановлення події кримінального правопорушення та особи, яка його вчинила,

Засада диспозитивності

(ст. 26 КПК)

Сторони кримінального провадження є вільними у використанні своїх прав у межах та у спосіб, передбачених КПК України

При цьому слідчий суддя, суд у кримінальному провадженні вирішують лише ті питання, що винесені на їх розгляд сторонами та віднесені до їх повноважень КПК України

НАПРИКЛАД

кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення розпочинається лише на підставі заяви потерпілого

відмова потерпілого або його представника від обвинувачення є безумовною підставою для закриття кримінального провадження у формі приватного обвинувачення

відмова прокурора від підтримання державного обвинувачення тягне за собою закриття кримінального провадження, крім випадків, коли потерпілий або його представник скористалися своїм правом підтримувати обвинувачення самостійно (ст. 340 КПК)

**Засада гласності і відкритості судового провадження
та його повне фіксування технічними засобами**
(ч. 3 ст. 129 Конституції України, п.1 ст.6 КЗПЛ, ст. 27 КПК)

ПО-ПЕРШЕ, ця засада визначає такі характерні ознаки судового провадження як гласність та відкритість

Учасники судового провадження, а також особи, які не брали участі у кримінальному провадженні, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси чи обов'язки, не можуть бути обмежені у праві на отримання в суді як усної, так і письмової інформації щодо результатів судового розгляду та у праві на ознайомлення з процесуальними рішеннями й отримання їх копій

Ніхто не може бути обмежений у праві на отримання в суді інформації про дату, час і місце судового розгляду та про ухвалені в ньому судові рішення, крім випадків, установлених законом

Кримінальне провадження в судах усіх інстанцій здійснюється відкрито

Слідчий суддя, суд може прийняти рішення про здійснення кримінального провадження у закритому судовому засіданні впродовж усього судового провадження або його окремої частини лише у випадках:

- якщо обвинуваченим є неповнолітній;
- розгляду справи про злочин проти статевої свободи та статевої недоторканості особи;
- необхідності запобігти розголошенню відомостей про особисте та сімейне життя чи обставин, які принижують гідність особи;
- якщо здійснення провадження у відкритому судовому засіданні може призвести до розголошення таємниці, що охороняється законом;
- необхідності забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні.

Кримінальне провадження у закритому судовому засіданні суд здійснює з додержанням правил судочинства, передбачених КПК України

На судовому розгляді в закритому судовому засіданні можуть бути присутні лише сторони та інші учасники кримінального провадження

Особисті записи, листи, зміст особистих телефонних розмов, телеграфних та інших повідомлень можуть бути оголошені у відкритому судовому засіданні, якщо слідчий суддя, суд не прийме рішення про їх дослідження у закритому судовому засіданні

Судове рішення, ухвалене у відкритому судовому засіданні, проголошується прилюдно

Якщо судовий розгляд відбувався у закритому судовому засіданні, судове рішення проголошується прилюдно з пропуском інформації, для дослідження якої проводилося закрите судове засідання та яка на момент проголошення судового рішення підлягає подальшому захисту від розголошення

КОРИСНИМИ для забезпечення гласності і відкритості судового провадження є положення, викладені в рішеннях ЄСПЛ у такій, наприклад, справі як *«Монель проти Швеції»*

ПО-ДРУГЕ, ця засада передбачає повне фіксування технічними засобами судового провадження, відповідно до якого під час судового розгляду забезпечується повне фіксування судового засідання за допомогою звукозаписувального технічного засобу

Офіційним записом судового засідання є лише технічний запис, здійснений судом у порядку, передбаченому КПК України

При цьому кожен, хто присутній в залі судового засідання, може вести стенограму, робити нотатки, використовувати портативні аудіозаписуючі пристрої

Проведення в залі судового засідання фотозйомки, відеозапису, транслявання судового засідання по радіо і телебаченню, а також проведення звукозапису із застосуванням стаціонарної апаратури допускаються на підставі ухвали суду, що приймається з урахуванням думки сторін та можливості проведення таких дій без шкоди для судового розгляду

Засада розумності строків

(ч. 3 ст. 9, ч. 2 ст. 14 МПГПП, ст. 6 КЗПЛ, принцип 38 Зводу принципів захисту всіх осіб, які піддаються затриманню чи ув'язненню будь-яким чином, ст. 28 КПК)

Розумними вважаються строки, що є об'єктивно необхідними для виконання процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень

Критеріями для визначення розумності строків кримінального провадження є:

складність кримінального провадження, яка визначається з урахуванням кількості підозрюваних, обвинувачуваних та кримінальних правопорушень, щодо яких здійснюється провадження, обсягу та специфіки процесуальних дій, необхідних для здійснення досудового розслідування тощо;

поведінка учасників кримінального провадження;

спосіб здійснення слідчим, прокурором і судом своїх повноважень.

В усякому разі розумні строки не можуть перевищувати передбачені КПК України строки виконання окремих процесуальних дій або прийняття окремих процесуальних рішень

Під час кримінального провадження кожна процесуальна дія або процесуальне рішення повинні бути виконані або прийняті в розумні строки

Проведення досудового розслідування у розумні строки забезпечує прокурор, слідчий суддя (в частині строків розгляду питань, віднесених до його компетенції), а судового провадження – суд

При цьому кримінальне провадження щодо особи, яка тримається під вартою, неповнолітньої особи має бути здійснено невідкладно і розглянуто в суді першочергово

Крім того, підозрюваний, обвинувачений, потерпілий мають право на звернення до прокурора, слідчого судді або суду з клопотанням, в якому викладаються обставини, що обумовлюють необхідність здійснення кримінального провадження (або окремих процесуальних дій) у більш короткі строки, ніж ті, що передбачені КПК України

В усякому разі кожен має право, щоб обвинувачення щодо нього в найкоротший строк або стало предметом судового розгляду, або щоб відповідне кримінальне провадження щодо нього було закрито

ОСОБЛИВОЇ УВАГИ з точки зору дотримання розумних строків в кримінальному провадженні набувають рішення ЄСПЛ в таких, наприклад, справах як *«Сергій Волосюк проти України»*, *«Павлюлінець проти України»*, *«Кудла проти Польщі»*

**Засада мови, якою здійснюється кримінальне провадження
(ст. 10 Конституції України, ст. 29 КПК)**

Кримінальне провадження здійснюється державною мовою

Сторона обвинувачення, слідчий суддя та суд складають процесуальні документи державною мовою

Особа повідомляється про підозру у вчиненні кримінального правопорушення державною мовою або будь-якою іншою мовою, якою вона достатньо володіє для розуміння суті підозри у вчиненні кримінального правопорушення

Слідчий суддя, суд, прокурор, слідчий забезпечують учасникам кримінального провадження, які не володіють чи недостатньо володіють державною мовою, право давати показання, заявляти клопотання і подавати скарги, виступати в суді рідною або іншою мовою, якою вони володіють, користуючись у разі необхідності послугами перекладача в порядку, передбаченому КПК України

Судові рішення, якими суд закінчує судовий розгляд по суті, надаються сторонам кримінального провадження або особі, стосовно якої вирішено питання щодо застосування примусових заходів виховного або медичного характеру, у перекладі на їхню рідну або іншу мову, якою вони володіють

Переклад інших процесуальних документів кримінального провадження, надання копій яких передбачено КПК України, здійснюється лише за клопотанням зазначених осіб

Переклад судових рішень та інших процесуальних документів кримінального провадження засвідчується підписом перекладача

ТЕМА 4

УЧАСНИКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Учасники кримінального провадження – це державні органи та посадові особи, які ведуть кримінальний процес, або залучаються до нього, вступають між собою у процесуальні правовідносини, набуваючи процесуальних прав і виконуючи процесуальні обов'язки.

Усі учасники кримінального провадження характеризуються тим, що вони:

беруть участь у провадженні на підставах і у порядку, передбачених кримінальним процесуальним законом, за умови, що відсутні обставини, за яких закон виключає можливість їх участі у провадженні

мають визначені права та обов'язки

вступають у процесуальні правовідносини

діють у кримінальному судочинстві відповідно до своїх прав та обов'язків у встановленому порядку

несуть відповідальність за невиконання своїх обов'язків або порушення прав інших учасників

Класифікація учасників кримінального провадження:

суд (суддя), слідчий суддя;

сторона обвинувачення: прокурор; органи досудового розслідування; керівник органу досудового розслідування; слідчий; оперативні підрозділи;

сторона захисту: підозрюваний, обвинувачений та їх законні представники; виправданий; засуджений; захисник;

потерпілий і його представник;

інші учасники кримінального провадження: заявник; цивільний позивач і відповідач та їх представники; свідок; перекладач; експерт; спеціаліст; секретар судового засідання; судовий розпорядок.

Суд – єдиний уповноважений державою орган, на який покладена функція правосуддя (ч. 1 ст. 30 КПК України).

Суддя – голова, заступник голови, суддя Верховного Суду України, Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ, Апеляційного суду АРК, апеляційних судів областей, міст Києва та Севастополя, районних, районних у містах, міських та міськрайонних судів, які відповідно до Конституції України на професійній основі уповноважені здійснювати правосуддя, а також присяжний (п. 23 ч. 1 ст. 3 КПК України).

Судові інстанції

Суд першої інстанції – районний, районний у місті, міський та міськрайонний суд, який має право ухвалити вирок або постановити ухвалу про закриття кримінального провадження (п. 22 ч. 1 ст. 3 КПК України).

Суд апеляційної інстанції – Апеляційний суд АРК, апеляційний суд області, міст Києва та Севастополя, в межах територіальної юрисдикції якого знаходиться суд першої інстанції, що ухвалив оскаржуване судове рішення (п. 20 ч. 1 ст. 3 КПК України).

Суд касаційної інстанції – Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ (п. 21 ч. 1 ст. 3 КПК України).

Повноваження суду:

здійснення підготовчого провадження, прийняття відповідного рішення за його результатами, а також вирішення питань, пов'язаних з підготовкою до судового розгляду

здійснення судового розгляду

ухвалення та проголошення судового рішення

звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення кримінального правопорушення (ст. 286 КПК України)

вирішення процесуальних питань, пов'язаних із виконанням судових рішень у кримінальному провадженні

скасування або зміна судових рішень вищестоящими судами в апеляційному, касаційному порядку, Верховним Судом України, а також за нововиявленими обставинами

розгляд питання про зняття судимості тощо

Слідчий суддя – суддя суду першої інстанції, до повноважень якого належить здійснення у порядку, передбаченому КПК, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, та у випадку, передбаченому ст. 247 КПК, – голова чи за його визначенням інший суддя Апеляційного суду АРК, апеляційного суду області, міст Києва та Севастополя. Слідчий суддя (слідчі судді) у суді першої інстанції обирається зборами суддів зі складу суддів цього суду (п.18 ч. 1 ст. 3 КПК України).

Повноваження слідчого судді:

прийняття рішення про застосування заходів забезпечення кримінального провадження

дача дозволів на проведення окремих слідчих (розшукових) дій, а саме: проведення обшуку, огляду житла чи іншого володіння особи, слідчого експерименту в житлі чи іншому володінні особи, примусове залучення особи для проведення медичної або психіатричної експертизи тощо

дача дозволів на втручання у приватне спілкування під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій: аудіо-, відео контроль особи, накладання арешту на кореспонденцію, огляд і виїмка кореспонденції, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, зняття інформації з електронних інформаційних систем

встановлення строку для ознайомлення з матеріалами у разі зволікання при ознайомленні з матеріалами, до яких надано доступ

розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора, визначені в ч. 1 ст. 303 КПК України

Прокурор – Генеральний прокурор України, перший заступник, заступники Генерального прокурора України, їх старші помічники, помічники, прокурори АРК, областей, міст Києва та Севастополя, прокурори міст і районів, районів у містах, міжрайонні та спеціалізовані прокурори, їх перші заступники, заступники прокурорів, начальники головних управлінь, управлінь, відділів прокуратур, їх перші заступники, заступники, старші прокурори та прокурори прокуратур усіх рівнів, які діють у межах повноважень, визначених КПК (п. 15 ч. 1 ст. 3 КПК України).

Прокурор, здійснюючи нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, уповноважений:

починати досудове розслідування за наявності підстав, передбачених КПК

мати повний доступ до матеріалів, документів та інших відомостей, що стосуються досудового розслідування

доручати органу досудового розслідування проведення досудового розслідування

доручати слідчому, органу досудового розслідування проведення у встановлений прокурором строк слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій або давати вказівки щодо їх проведення чи брати участь у них, а в необхідних випадках – особисто проводити слідчі (розшукові) та процесуальні дії

доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам

призначати ревізії та перевірки

скасовувати незаконні та необґрунтовані постанови слідчих

ініціювати перед керівником органу досудового розслідування питання про відсторонення слідчого від проведення досудового розслідування та призначення іншого слідчого за наявності підстав, передбачених КПК, для його відводу, або у випадку неефективного досудового розслідування

приймати процесуальні рішення під час кримінального провадження, в тому числі щодо закриття кримінального провадження та продовження строків досудового розслідування

погоджувати або відмовляти у погодженні клопотань слідчого до слідчого судді про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій чи самостійно подавати слідчому судді такі клопотання

повідомляти особі про підозру

пред'являти цивільний позов в інтересах держави та громадян, які через фізичний стан чи матеріальне становище, недосягнення повноліття, похилий вік, недієздатність або обмежену дієздатність неспроможні самостійно захистити свої права, у порядку, передбаченому КПК

затверджувати чи відмовляти у затвердженні обвинувального акта, клопотань про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, вносити зміни до складеного слідчим обвинувального акта чи зазначених клопотань, самостійно складати обвинувальний акт чи зазначені клопотання;

звертатись до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру чи клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності

підтримувати державне обвинувачення в суді, відмовлятися від підтримання державного обвинувачення, змінювати його або висувати додаткове обвинувачення

погоджувати запит органу досудового розслідування про міжнародну правову допомогу, передання кримінального провадження або самостійно звертатися з таким клопотанням

доручати органу досудового розслідування виконання запиту (доручення) компетентного органу іноземної держави про міжнародну правову допомогу або перейняття кримінального провадження, перевіряти повноту і законність проведення процесуальних дій, а також повноту, всебічність та об'єктивність розслідування у перейнятому кримінальному провадженні

перевіряти перед направленням прокуророві вищого рівня документи органу досудового розслідування про видачу особи (екстрадицію), повертати їх відповідному органу з письмовими вказівками, якщо такі документи необґрунтовані або не відповідають вимогам міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, чи законам України

доручати органам досудового розслідування проведення розшуку і затримання осіб, які вчинили кримінальне правопорушення за межами України, виконання окремих процесуальних дій з метою видачі особи (екстрадиції) за запитом компетентного органу іноземної держави

оскаржувати судові рішення

здійснювати інші повноваження, передбачені КПК

Керівник органу досудового розслідування – це посадова особа органу досудового розслідування, на яку покладено обов’язок щодо організації та контролю за діяльністю підлеглих слідчих.

Керівник органу досудового розслідування – начальник Головного слідчого управління, слідчого управління, відділу, відділення органу внутрішніх справ, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за дотриманням податкового законодавства, органу державного бюро розслідувань та його заступники, які діють у межах своїх повноважень (п. 8 ч. 1 ст. 3КПК України).

Повноваження керівника органу досудового розслідування:

визначати слідчого (слідчих), який здійснюватиме досудове розслідування, а у випадках здійснення досудового розслідування слідчою групою – визначати старшого слідчої групи, який керує діями інших слідчих

відсторонювати слідчого від проведення досудового розслідування мотивованою постановою за ініціативою прокурора або з власної ініціативи з наступним повідомленням прокурора та призначати іншого слідчого у зв'язку із його відводом або у разі неефективного досудового розслідування

ознайомлюватися з матеріалами досудового розслідування, давати слідчому письмові вказівки, які не можуть суперечити рішенням та вказівкам прокурора

вживати заходів до усунення порушень вимог законодавства, у випадку їх допущення слідчим

погоджувати проведення слідчих (розшукових) дій та продовжувати строк їх проведення

здійснювати досудове розслідування, користуючись при цьому повноваженнями слідчого

здійснювати інші повноваження, передбачені КПК

Слідчий – службова особа, уповноважена в межах компетенції, передбаченої кримінальним процесуальним законодавством, здійснювати досудове розслідування у кримінальному провадженні.

Повноваження слідчого:

починати досудове розслідування

проводити слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії

доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам

призначати ревізії та перевірки у порядку, визначеному законом

звертатися за погодженням із прокурором до слідчого судді з клопотаннями про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій

повідомляти за погодженням із прокурором особі про підозру

за результатами розслідування складати обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру та подавати їх прокурору на затвердження

приймати процесуальні рішення, у тому числі щодо закриття кримінального провадження за наявності підстав, передбачених ст. 284 КПК України

здійснювати інші повноваження, передбачені КПК України

Оперативні підрозділи – здійснюють слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії в кримінальному провадженні за письмовим дорученням слідчого, прокурора.

До оперативних підрозділів належать:

органи внутрішніх справ

органи безпеки

органи, що здійснюють контроль за додержанням
податкового законодавства

органи Державної пенітенціарної
служби України

органи Державної прикордонної
служби України

органи Державної митної
служби України

Підозрюваним є особа, якій у встановленому законом порядку повідомлено про підозру, або особа, яка затримана за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення.

Обвинуваченим (підсудним) є особа, обвинувальний акт щодо якої переданий до суду у порядку, передбаченому ст. 291 КПК України.

Підозрюваний, обвинувачений має право:

знати, у вчиненні якого кримінального правопорушення його підозрюють, обвинувачують

бути чітко і своєчасно повідомленим про свої права, а також отримати їх роз'яснення

на першу вимогу мати захисника і побачення з ним до першого допиту з дотриманням умов, що забезпечують конфіденційність спілкування, а також після першого допиту – мати такі побачення без обмеження їх кількості й тривалості

на участь захисника у проведенні допиту та інших процесуальних дій; на відмову від захисника в будь-який момент кримінального провадження

на отримання правової допомоги захисника за рахунок держави у випадках, передбачених КПК України, та/або законом, що регулює надання безплатної правової допомоги, в тому числі у зв'язку з відсутністю коштів на її оплату

не говорити нічого з приводу підозри проти нього, обвинувачення або у будь-який момент відмовитися відповідати на запитання

давати пояснення, показання з приводу підозри, обвинувачення чи в будь-який момент відмовитися їх давати

вимагати перевірки обґрунтованості затримання

у разі затримання або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою – на негайне повідомлення членів сім'ї, близьких родичів чи інших осіб про затримання і місце свого перебування

збирати і подавати слідчому, прокурору, слідчому судді докази

брати участь у проведенні процесуальних дій

під час проведення процесуальних дій ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення дій, які заносяться до протоколу

застосовувати технічні засоби при проведенні процесуальних дій, в яких він бере участь

заявляти клопотання про проведення процесуальних дій, про забезпечення безпеки щодо себе, членів своєї сім'ї, близьких родичів, майна, житла тощо

заявляти відводи

ознайомлюватися з матеріалами досудового розслідування та вимагати відкриття матеріалів

одержувати копії процесуальних документів та письмові повідомлення

оскаржувати рішення, дії та бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді

вимагати відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду, в порядку, визначеному законом, а також відновлення репутації, якщо підозра, обвинувачення не підтвердилися

користуватися рідною мовою, отримувати копії процесуальних документів рідною або іншою мовою, якою він володіє, та в разі необхідності користуватися послугами перекладача за рахунок держави

Обвинувачений також має право:

брати участь під час судового розгляду у допиті свідків обвинувачення або вимагати їхнього допиту, а також вимагати виклику і допиту свідків захисту на тих самих умовах, що й свідків обвинувачення

збирати і подавати суду докази

висловлювати в судовому засіданні свою думку щодо клопотань інших учасників судового провадження

виступати в судових дебатах

ознайомлюватися з журналом судового засідання та технічним записом судового процесу, які йому зобов'язані надати уповноважені працівники суду, і подавати щодо них свої зауваження

оскаржувати судові рішення та ініціювати їх перегляд, знати про подані на них апеляційні та касаційні скарги, заяви про їх перегляд, подавати на них заперечення

Підозрюваний, обвинувачений зобов'язаний:

прибути за викликом до слідчого, прокурора, слідчого судді, суду, а у разі неможливості прибути за викликом у призначений строк – заздалегідь повідомити про це зазначених осіб

виконувати обов'язки, покладені на нього рішенням про застосування заходів забезпечення кримінального провадження

підкорятися законним вимогам та розпорядженням слідчого, прокурора, слідчого судді, суду

Виправданим у кримінальному провадженні є обвинувачений, виправдувальний вирок суду щодо якого набрав законної сили.

Засудженим у кримінальному провадженні є обвинувачений, обвинувальний вирок суду щодо якого набрав законної сили.

Виправданий, засуджений має права обвинуваченого, у обсязі, необхідному для його захисту на відповідній стадії судового провадження.

Законний представник неповнолітнього підозрюваного, обвинуваченого або особи, яка визнана у встановленому законом порядку недієздатною чи обмежено дієздатною:

батьки (усиновлювачі)

опікуни чи піклувальники особи

інші повнолітні близькі родичі чи члени сім'ї

представники органів опіки й піклування, устанів і організацій

Законний представник користується процесуальними правами особи, інтереси якої він представляє, крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо підозрюваним, обвинуваченим і не може бути доручена представнику.

Захисником є адвокат, який здійснює захист:

підозрюваного, обвинуваченого,
засудженого, виправданого

особи, стосовно якої передбачається
застосування примусових заходів
медичного чи виховного характеру

особи, стосовно якої передбачається
розгляд питання про видачу
іноземній державі (екстрадицію)

Захисником не може бути адвокат, відомості про якого не внесено до Єдиного реєстру адвокатів України або стосовно якого у Єдиному реєстрі адвокатів України містяться відомості про зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю.

Захисник має право:

користуватися процесуальними правами підозрюваного, обвинуваченого, захист якого він здійснює, крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо підозрюваним, обвинуваченим і не може бути доручена захиснику

брати участь у проведенні допиту та інших процесуальних діях, що проводяться за участю підозрюваного, обвинуваченого

до першого допиту підозрюваного мати з ним конфіденційне побачення без дозволу слідчого, прокурора, суду, а після першого допиту – такі ж побачення без обмеження кількості та тривалості

вимагати виконувати законні вимоги захисника від органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх службових осіб

Обов'язки захисника:

захисник зобов'язаний використовувати засоби захисту, передбачені КПК та іншими законами України, з метою забезпечення дотримання прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого та з'ясування обставин, які спростовують підозру чи обвинувачення, пом'якшують чи виключають кримінальну відповідальність підозрюваного, обвинуваченого

захисник зобов'язаний перебувати для участі у виконанні процесуальних дій за участю підозрюваного, обвинуваченого

захисник без згоди підозрюваного, обвинуваченого не має права розголошувати відомості, які стали йому відомі у зв'язку з участю в кримінальному провадженні і становлять адвокатську або іншу охоронювану законом таємницю

Захисник після його залучення має право відмовитися від виконання своїх обов'язків лише у випадках:

якщо є обставини, які згідно з КПК виключають його участь у кримінальному провадженні

незгоди з підозрюваним, обвинуваченим щодо вибраного ним способу захисту, за винятком випадків обов'язкової участі захисника

умисного невиконання підозрюваним, обвинуваченим умов укладеного з захисником договору, яке проявляється, зокрема, у систематичному недодержанні законних порад захисника, порушенні вимог КПК тощо

якщо він свою відмову мотивує відсутністю належної кваліфікації для надання правової допомоги у конкретному провадженні, що є особливо складним

Повноваження захисника на участь у кримінальному провадженні підтверджуються:

свідомством про право на зайняття адвокатською діяльністю;

витягом з Єдиного реєстру адвокатів України

ордером, договором із захисником або дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги

Обов'язкова участь захисника у кримінальному провадженні:

щодо осіб, які вчинили особливо тяжкі злочини

щодо осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні кримінального правопорушення у віці до 18 років

щодо осіб, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів виховного характеру

щодо осіб, які внаслідок психічних чи фізичних вад (німі, глухі, сліпі тощо) не здатні повною мірою реалізувати свої права

щодо осіб, які не володіють мовою, якою ведеться кримінальне провадження

щодо осіб, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів медичного характеру або вирішується питання про їх застосування

щодо реабілітації померлої особи

**Потерпілим в кримінальному провадженні може бути
(ч. 1 ст. 55 КПК України)**

**Фізична особа,
якій кримінальним
правопорушенням
завдано:**

- моральної
- фізичної або
- майнової шкоди.

**Юридична особа,
якій кримінальним
правопорушенням
завдано:**

- майнової шкоди.

Права і обов'язки потерпілого виникають у особи з моменту подання

**Заяви про вчинення щодо
неї кримінального
правопорушення**

**Заяви про залучення її до
провадження як
потерпілого**

Якщо особа не подала заяву про вчинення щодо неї кримінального правопорушення або заяву про залучення її до провадження як потерпілого, то слідчий, прокурор, суд має право визнати особу потерпілою лише за її письмовою згодою.

За відсутності такої згоди особа у випадку необхідності може бути залучена до кримінального провадження як свідок.

Права потерпілого (ст. 56 КПК України)

Протягом кримінального провадження потерпілий має право:

- бути повідомленим про свої права та обов'язки, передбачені КПК України
- знати сутність підозри та обвинувачення, бути повідомленим про обрання, зміну чи скасування щодо підозрюваного, обвинуваченого заходів забезпечення кримінального провадження та закінчення досудового розслідування
- подавати докази слідчому, прокурору, слідчому судді, суду
- заявляти відводи та клопотання
- за наявності відповідних підстав – на забезпечення безпеки щодо себе, близьких родичів чи членів своєї сім'ї, майна та житла
- давати пояснення, показання або відмовитися їх давати
- оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді, суду в порядку, передбаченому КПК України
- мати представника та в будь-який момент кримінального провадження відмовитися від його послуг
- давати пояснення, показання рідною або іншою мовою, якою він вільно володіє, безоплатно за рахунок держави користуватися послугами перекладача в разі, якщо він не володіє державною мовою чи мовою, якою ведеться кримінальне провадження
- на відшкодування завданої кримінальним правопорушенням шкоди в порядку, передбаченому законом
- знайомитися з матеріалами, які безпосередньо стосуються вчиненого щодо нього кримінального правопорушення, в порядку, передбаченому КПК України, у тому числі після відкриття матеріалів згідно зі статтею 290 КПК України, а також знайомитися з матеріалами кримінального провадження, які безпосередньо стосуються вчиненого щодо нього кримінального правопорушення, у випадку закриття цього провадження
- застосовувати з додержанням вимог КПК України технічні засоби при проведенні процесуальних дій, в яких він бере участь. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд вправі заборонити потерпілому застосовувати технічні засоби при проведенні окремої процесуальної дії чи на певній стадії кримінального провадження з метою нерозголошення даних, які містять таємницю, що охороняється законом чи стосується інтимних сторін життя людини, про що виноситься (постановляється) вмотивована постанова (ухвала)
- одержувати копії процесуальних документів та письмові повідомлення у випадках, передбачених КПК України
- користуватися іншими правами, передбаченими КПК України

Під час досудового розслідування потерпілий має право:

на негайне прийняття і реєстрацію заяви про кримінальне правопорушення, визнання його потерпілим

отримувати від уповноваженого органу, до якого він подав заяву, документ, що підтверджує її прийняття і реєстрацію

подавати докази на підтвердження своєї заяви

брати участь у слідчих (розшукових) та інших процесуальних діях, під час проведення яких ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення дії, що заносяться до протоколу, а також знайомитися з протоколами слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, виконаних за його участі

отримувати копії матеріалів, які безпосередньо стосуються вчиненого щодо нього кримінального правопорушення, після закінчення досудового розслідування

Під час судового провадження в будь-якій інстанції потерпілий має право:

бути завчасно поінформованим про час і місце судового розгляду

брати участь у судовому провадженні

брати участь у безпосередній перевірці доказів

підтримувати обвинувачення в суді у випадку відмови прокурора від підтримання державного обвинувачення

висловлювати свою думку під час вирішення питання про призначення покарання обвинуваченому, а також висловлювати свою думку при вирішенні питання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру

знайомитися з судовими рішеннями, журналом судового засідання і технічним записом кримінального провадження в суді

оскаржувати судові рішення в порядку, передбаченому КПК України

Обов'язки потерпілого (ст. 57 КПК України)

1. Прибути за викликом до слідчого, прокурора, слідчого судді, суду, а в разі неможливості своєчасного прибуття – завчасно повідомити про це, а також про причини неможливості прибуття;
2. Не перешкоджати встановленню обставин вчинення кримінального правопорушення;
3. Не розголошувати без дозволу слідчого, прокурора, суду відомості, які стали йому відомі у зв'язку з участю у кримінальному провадженні і які становлять охоронювану законом таємницю.

Відповідальність потерпілого

за злісне ухилення від явки до суду чи органів досудового розслідування, прокурора – відповідно до ч. 1 ст. 185³ і ст. 185⁴ КУпАП

за дачу завідомо неправдивих показань – за ст. 384 КК України, за розголошення даних досудового розслідування – за ст. 387 КК України

Представники

Потерпілого

Цивільного
позивача

Цивільного
відповідача

Представниками можуть бути

У фізичної особи –

особи, які у кримінальному провадженні мають право бути захисниками

У юридичної особи –

- керівник;
- інша особа, уповноважена законом або установчими документами, працівник юридичної особи за довіреністю;
- а також особа, яка має право бути захисником у кримінальному провадженні.

Повноваження представника потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача на участь у кримінальному провадженні підтверджуються:

1) свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю, ордером чи договором із захисником або дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги, – якщо представником потерпілого є особа, яка має право бути захисником у кримінальному провадженні;

2) копією установчих документів юридичної особи – якщо представником потерпілого є керівник юридичної особи чи інша уповноважена законом або установчими документами особа;

3) довіреністю – якщо представником потерпілого є працівник юридичної особи, яка є потерпілою.

Права представника потерпілого (ч. 4 ст. 58 КПК України)

бути повідомленим про свої права та обов'язки, передбачені КПК України

знати сутність підозри та обвинувачення, бути повідомленим про обрання, зміну чи скасування щодо підозрюваного, обвинуваченого заходів забезпечення кримінального провадження та закінчення досудового розслідування

подавати докази слідчому, прокурору, слідчому судді, суду

заявляти відводи та клопотання

за наявності відповідних підстав - на забезпечення безпеки щодо себе, близьких родичів чи членів своєї сім'ї, майна та житла

давати пояснення, показання або відмовитися їх давати

оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді, суду в порядку, передбаченому КПК України

мати представника та в будь-який момент кримінального провадження відмовитися від його послуг

давати пояснення, показання рідною або іншою мовою, якою він вільно володіє, безоплатно за рахунок держави користуватися послугами перекладача в разі, якщо він не володіє державною мовою чи мовою, якою ведеться кримінальне провадження

	на відшкодування завданої кримінальним правопорушенням шкоди в порядку, передбаченому законом
	знайомитися з матеріалами, які безпосередньо стосуються вчиненого щодо нього кримінального правопорушення, в порядку, передбаченому КПК України, у тому числі після відкриття матеріалів згідно зі статтею 290 КПК України, а також знайомитися з матеріалами кримінального провадження, які безпосередньо стосуються вчиненого щодо нього кримінального правопорушення, у випадку закриття цього провадження
	застосовувати з додержанням вимог КПК України технічні засоби при проведенні процесуальних дій, в яких він бере участь. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд вправі заборонити потерпілому застосовувати технічні засоби при проведенні окремої процесуальної дії чи на певній стадії кримінального провадження з метою нерозголошення даних, які містять таємницю, що охороняється законом чи стосується інтимних сторін життя людини, про що виноситься (постановляється) вмотивована постанова (ухвала)
	одержувати копії процесуальних документів та письмові повідомлення у випадках, передбачених КПК України
	брати участь у слідчих (розшукових) та інших процесуальних діях, під час проведення яких ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення дії, що заносяться до протоколу, а також знайомитися з протоколами слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, виконаних за його участі
	отримувати копії матеріалів, які безпосередньо стосуються вчиненого щодо нього кримінального правопорушення, після закінчення досудового розслідування
	бути завчасно поінформованим про час і місце судового розгляду
	брати участь у судовому провадженні
	брати участь у безпосередній перевірці доказів
	підтримувати обвинувачення в суді у випадку відмови прокурора від підтримання державного обвинувачення
	висловлювати свою думку під час вирішення питання про призначення покарання обвинуваченому, а також висловлювати свою думку при вирішенні питання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру
	знайомитися з судовими рішеннями, журналом судового засідання і технічним записом кримінального провадження в суді
	оскаржувати судові рішення в порядку, передбаченому КПК України
	користуватися іншими правами, передбаченими КПК України.

Представник цивільного позивача, цивільного відповідача користується їхніми процесуальними правами (ч. 3 ст. 63 КПК України).

Будь-яких обмежень цих прав законом не передбачено.

Законні представники

Неповнолітнього, недієздатного чи обмежено дієздатного потерпілого

Неповнолітнього, недієздатного чи обмежено дієздатного цивільного позивача

Законними представниками можуть бути

Батьки
(усиновлювачі)

Опікуни чи піклувальники

Інші повнолітні
близькі родичі чи
члени сім'ї

Представники:

- органів опіки і піклування,
- установ і організацій, під опікою чи піклуванням яких перебуває неповнолітній, недієздатний чи обмежено дієздатний

**Цивільним позивачем
у кримінальному провадженні є**

Фізична особа,

якій кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням завдано майнової та/або моральної шкоди, та яка в порядку, встановленому КПК України, пред'явила цивільний позов.

Юридична особа,

якій кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням завдано майнової шкоди, та яка в порядку, встановленому КПК України, пред'явила цивільний позов.

Права цивільного позивача

(ч. 3 ст. 61 КПК України)

підтримувати цивільний позов або відмовитися від нього до видалення суду в нарадчу кімнату для ухвалення судового рішення

знати про прийняті процесуальні рішення, що стосуються цивільного позову, та отримувати їх копії у випадках та в порядку, встановлених КПК України для інформування та надіслання копій процесуальних рішень потерпілому

звертатися з клопотанням про арешт майна до слідчого судді, суду

інші права, передбачені КПК України для потерпілого, в частині, що стосується цивільного позову

Обов'язки цивільного позивача

(ч. 3 ст. 61 КПК України)

прибувати за викликом до слідчого, прокурора, слідчого судді, суду, а в разі неможливості своєчасного прибуття – завчасно повідомити про це, а також про причини неможливості прибуття

не розголошувати без дозволу слідчого, прокурора відомості досудового розслідування, які стали йому відомі у зв'язку з участю у кримінальному провадженні

додержуватися порядку в судовому засіданні та безперечно підкорятися відповідним розпорядженням головуючого

Права та обов'язки цивільного позивача виникають з моменту подання позовної заяви органу досудового розслідування або суду.

**Цивільним відповідачем
у кримінальному провадженні може бути:**

Фізична особа

Юридична особа

яка в силу закону несе цивільну відповідальність за шкоду, завдану злочинними діями (бездіяльністю) підозрюваного, обвинуваченого або неосудної особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, та до якої пред'явлено цивільний позов у порядку, встановленому КПК України

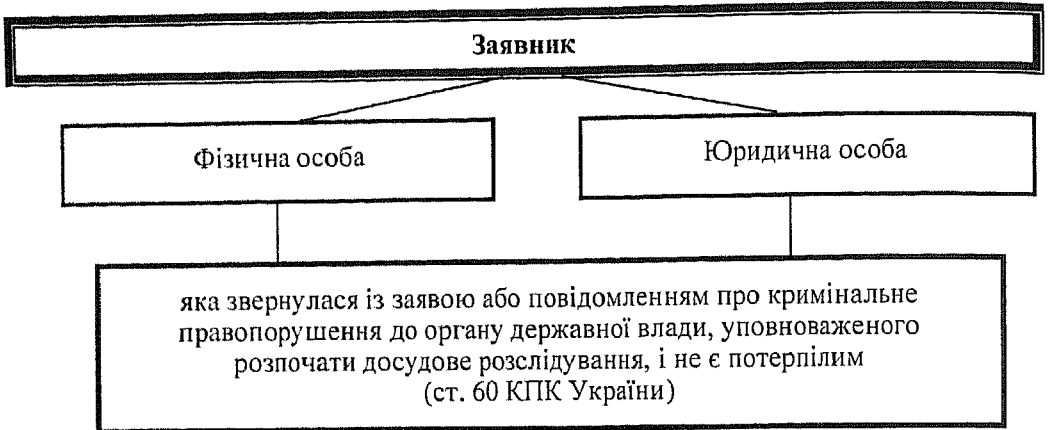
**Права цивільного відповідача
(ч. 3 ст. 62 КПК України)**

визнавати позов повністю чи частково або заперечувати про нього
знати про прийняті процесуальні рішення, що стосується цивільного позову, та отримувати їх копії у випадках та в порядку, встановлених КПК України для інформування та надіслання копій процесуальних рішень підозрюваному, обвинуваченому
інші права, передбачені КПК України для підозрюваного, обвинуваченого, в частині, що стосується цивільного позову

**Обов'язки цивільного відповідача
(ч. 3 ст. 62 КПК України)**

не розголошувати без дозволу слідчого, прокурора відомості досудового розслідування, які стали йому відомі у зв'язку з участю у кримінальному провадженні
додержуватися порядку в судовому засіданні та беззаперечно підкорятися відповідним розпорядженням головуючого
виконувати інші обов'язки, передбачені КПК України для підозрюваного, обвинуваченого, в частині. Що стосується цивільного позову

Права та обов'язки цивільного відповідача виникають з моменту подання позовної заяви органу досудового розслідування або суду.

Права заявника (ч. 2 ст. 60 КПК України)	
	отримати від органу, до якого він подав заяву, документ, що підтверджує її прийняття і реєстрацію, а саме копію витягу з ЄРДР, у строк, який відповідає вимогам розумності
	подавати на підтвердження своєї заяви речі і документи
	отримати інформацію про закінчення досудового розслідування в порядку, встановленому гл.6 КПК України
	заявляти клопотання про забезпечення безпеки у випадках, передбачених законом
	оскаржувати в порядку, встановленому §1 гл. 26 КПК України: <ul style="list-style-type: none"> – бездіяльність слідчого, прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР після отримання заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення; – рішення слідчого, прокурора про закриття кримінального провадження; – рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора при застосуванні заходів безпеки
	заявляти клопотання і подавати скарги рідною мовою або іншою мовою, якою вони володіють, користуючись у разі необхідності послугами перекладача в порядку, передбаченому цим Кодексом

Відповідальність заявника	
	за дачу завідомо неправдивого повідомлення про вчинення злочину – за ст. 384 КК України

Свідок – це фізична особа, якій відомі або можуть бути відомі обставини, що підлягають доказуванню під час кримінального провадження, і яка викликана для давання показань (ч. 1 ст. 65 КПК України)

Особи, які не підлягають допиту як свідки:

захисник, представник потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача, законний представник потерпілого, цивільного позивача у кримінальному провадженні – про обставини, які стали їм відомі у зв'язку з виконанням функцій представника чи захисника

адвокати – про відомості, які становлять адвокатську таємницю

нотаріуси – про відомості, які становлять нотаріальну таємницю

медичні працівники та інші особи, яким у зв'язку з виконанням професійних або службових обов'язків стало відомо про хворобу, медичне обстеження, огляд та їх результати, інтимну і сімейну сторону життя особи – про відомості, які становлять лікарську таємницю

священнослужителі – про відомості, одержані ними на сповіді віруючих

журналісти – про відомості, які містять конфіденційну інформацію професійного характеру, надану за умови нерозголошення авторства або джерела інформації

професійні судді, присяжні – про обставини обговорення в нарадчій кімнаті питань, що виникли під час ухвалення судового рішення, за винятком випадків кримінального провадження щодо прийняття суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, ухвали

особи, які брали участь в укладенні та виконанні угоди про примирення в кримінальному провадженні, – про обставини, які стали їм відомі у зв'язку з участю в укладенні та виконанні угоди про примирення

особи, до яких застосовані заходи безпеки, – щодо дійсних даних про їх особи

особи, які мають відомості про дійсні дані про осіб, до яких застосовані заходи безпеки, – щодо цих даних

Не можуть без їх згоди бути допитані як свідки особи, які мають право дипломатичної недоторканності, а також працівники дипломатичних представництв – без згоди представника дипломатичної установи.

Права свідка (ч. 1 ст. 66 КПК України)

- знати, у зв'язку з чим і в якому кримінальному провадженні він допитується
- користуватися під час давання показань та участі в проведенні інших процесуальних дій правовою допомогою адвоката
- відмовитися давати показання щодо себе, близьких родичів та членів своєї сім'ї, що можуть стати підставою для підозри, обвинувачення у вчиненні ним, близькими родичами чи членами його сім'ї кримінального правопорушення, а також показання щодо відомостей, які згідно з положеннями ст. 65 КПК України не підлягають розголошенню
- давати показання рідною або іншою мовою, якою він вільно володіє, і користуватися допомогою перекладача
- користуватися нотатками і документами при даванні показань у тих випадках, коли показання стосуються будь-яких розрахунків та інших відомостей, які йому важко тримати в пам'яті
- на відшкодування витрат, пов'язаних з викликом для давання показань
- ознайомлюватися з протоколом допиту та заявляти клопотання про внесення до нього змін, доповнень і зауважень, а також власноручно робити такі доповнення і зауваження
- заявляти клопотання про забезпечення безпеки у випадках, передбачених законом
- заявляти відвід перекладачу

Обов'язки свідка (ч. 2 ст. 66 КПК України)

- прибути за викликом до слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду
- давати правдиві показання під час досудового розслідування та судового розгляду
- не розголошувати без дозволу слідчого, прокурора, суду відомості, які безпосередньо стосуються суті кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюються (здійснювалися) під час нього, і які стали відомі свідку у зв'язку з виконанням його обов'язків

Відповідальність свідка (ст. 67 КПК України)

- 1) за завідомо неправдиві показання слідчому, прокурору, слідчому судді чи суду – за ст. 384 КК України; 2) за відмову від давання показань слідчому, прокурору, слідчому судді чи суду – за ст. 385 КК України; 3) за розголошення даних досудового слідства без дозволу слідчого або прокурора – за ст. 387 КК України; 4) за злісне ухилення від явки до слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду – за ст. 185³ КУпАП, ст. 185⁴ КУпАП; 5) за нез'явлення за викликом без поважних причин – привід (ст. 140 КПК України) або грошове стягнення (ч. 1 ст. 139 КПК України).

Експертом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями, має право відповідно до Закону України «Про судову експертизу» на проведення експертизи і якій доручено провести дослідження об'єктів, явищ і процесів, що містять відомості про обставини вчинення кримінального правопорушення, та дати висновок з питань, які виникають під час кримінального провадження і стосуються сфери її знань (ч. 1 ст. 69 КПК України).

Права експерта

(ч. 3 ст. 69 КПК України, ст. 13 Закону України «Про судову експертизу», п. 2.1. Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, яка затверджена наказом Міністерства юстиції України від 8 жовтня 1998 року № 53/5, з останніми змінами від 26 грудня 2012 року)

знайомитися з матеріалами кримінального провадження, що стосуються предмета дослідження

заявляти клопотання про надання додаткових матеріалів і зразків та вчинення інших дій, пов'язаних з проведенням експертизи

бути присутнім під час вчинення процесуальних дій, що стосуються предметів та об'єктів дослідження

викладати у висновку експертизи виявлені в ході її проведення відомості, які мають значення для кримінального провадження і з приводу яких йому не були поставлені питання

ставити питання, що стосуються предмета та об'єктів дослідження, особам, які беруть участь у кримінальному провадженні

одержати винагороду за виконану роботу та відшкодування витрат, пов'язаних із проведенням експертизи і викликом для давання пояснень чи показань, у разі, якщо проведення експертизи не є службовим обов'язком особи, яка залучена як експерт

заявляти клопотання про забезпечення безпеки у випадках, передбачених законом

у разі незгоди з іншими членами експертної комісії складати окремий висновок

викладати письмово відповіді на питання, які ставляться йому під час надання роз'яснень чи показань

оскаржувати в установленому законодавством порядку дії та рішення органу (особи), який (яка) призначив(ла) експертизу (залучив(ла) експерта), що порушують права експерта або порядок проведення експертизи

експерт може відмовитися від проведення експертизи, якщо наданих йому матеріалів недостатньо для виконання покладених на нього обов'язків, а витребувані додаткові матеріали не надані, або якщо поставлені питання виходять за межі його спеціальних знань. Заява про відмову повинна бути вмотивованою;

користуватися іншими правами, передбаченими Законом України «Про судову експертизу».

Експерт не має права за власною ініціативою збирати матеріали для проведення експертизи.

Обов'язки експерта

(ч. 5-7 ст. 69 КПК України, п. 2.2. Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, яка затверджена наказом Міністерства юстиції України від 8 жовтня 1998 року № 53/5, з останніми змінами від 26 грудня 2012 року)

особисто провести повне дослідження і дати обґрунтований та об'єктивний письмовий висновок на поставлені йому запитання, а в разі необхідності – роз'яснити його;

прибути до слідчого, прокурора, суду і дати відповіді на питання під час допиту;

забезпечити збереження об'єкта експертизи. Якщо дослідження пов'язане з повним або частковим знищенням об'єкта експертизи або зміною його властивостей, експерт повинен одержати на це дозвіл від особи, яка залучила експерта;

не розголошувати без дозволу сторони кримінального провадження, яка його залучила, чи суду відомості, що стали йому відомі у зв'язку з виконанням обов'язків, або не повідомляти будь-кому, крім особи, яка його залучила, чи суду про хід проведення експертизи та її результати;

заявити самовідвід за наявності обставин, передбачених КПК;

невідкладно повинен повідомити особу, яка його залучила, чи суд, що доручив проведення експертизи, про неможливість проведення експертизи через відсутність у нього необхідних знань або без залучення інших експертів;

у разі виникнення сумнівів щодо змісту та обсягу доручення експерт невідкладно заявляє клопотання особі, яка призначила експертизу, чи суду, що доручив її проведення, щодо його уточнення або повідомляє про неможливість проведення експертизи за поставленим запитанням або без залучення інших осіб;

прийняти до виконання доручену йому експертизу;

невідкладно заявити клопотання органу (особі), який (яка) призначив (ла) експертизу (залучив (ла) експерта), щодо уточнення питань або надання відповідних матеріалів у разі виникнення сумніву щодо змісту та обсягу доручення (поставлених експертові питань) або виникнення потреби у додаткових матеріалах, необхідних для проведення повного дослідження

повідомити в письмовій формі органу (особі), який (яка) призначив (ла) експертизу (залучив (ла) експерта), про неможливість її проведення та повернути надані матеріали справи та інші документи, якщо поставлене питання виходить за межі компетенції експерта або якщо надані йому матеріали недостатні для вирішення поставленого питання, а витребувані додаткові матеріали не були надані

у разі постановлення ухвали суду про припинення проведення експертизи експерт зобов'язаний негайно повернути матеріали справи та інші документи, що використовувалися для проведення експертизи

До обов'язків експерта не входить вирішення питань правового характеру, оскільки це предмет професійної діяльності слідчого, прокурора, судді.

Відповідальність експерта (ст. 70 КПК України)

- за неповагу до суду – за ч. 1 ст. 185³ КУпАП;
- за злісне ухилення від явки до органів досудового розслідування чи прокурора – ст. 185⁴ КУпАП;
- за дачу завідомо неправдивого висновку – за ст. 384 КК України;
- за відмову, без поважних причин, від виконання покладених на нього обов'язків – за ст. 385 КК України.

Спеціалістом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками застосування технічних або інших засобів і може надавати консультації під час досудового розслідування і судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань й навичок (ч. 1 ст. 71 КПК України).

Права спеціаліста (ч. 4 ст. 71 КПК України)

ставити запитання учасникам процесуальної дії з дозволу сторони кримінального провадження, яка його залучила, чи суду

користуватися технічними засобами, приладами та спеціальним обладнанням

звертати увагу сторони кримінального провадження, яка його залучила, або суду на характерні обставини чи особливості речей і документів

знайомитися з протоколами процесуальних дій, в яких він брав участь, і подавати до них зауваження

одержувати винагороду за виконану роботу та відшкодування витрат, пов'язаних із його залученням до кримінального провадження

заявляти клопотання про забезпечення безпеки у випадках, передбачених законом

Обов'язки спеціаліста (ч. 5 ст. 71 КПК України)

прибути за викликом до слідчого, прокурора, суду і мати при собі необхідні технічне обладнання, пристрої та прилади

виконувати вказівки сторони кримінального провадження, яка його залучила, чи суду та давати пояснення з поставлених питань

не розголошувати відомості, які безпосередньо стосуються суті кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюються (здійснювалися) під час нього, і які стали відомі спеціалісту у зв'язку з виконанням його обов'язків

заявити самовідвід за наявності визначених законом обставин

Відповідальність спеціаліста (ст. 72 КПК України)

у разі неприбуття до суду без поважних причин або неповідомлення про причини неприбуття на спеціаліста судом покладаються всі витрати, пов'язані з оголошенням перерви в судовому засіданні

Участь спеціаліста є обов'язковою

1. При огляді трупа обов'язкова участь судово-медичного експерта або лікаря (ч. 1 ст. 238 КПК України);
2. При огляді трупа, пов'язаного з ексгумацією, обов'язкова участь судово-медичного експерта (частини 2, 3 ст. 239 КПК України);
3. При проведенні слідчих (розшукових) дій за участю малолітньої або неповнолітньої особи забезпечуються участь педагога або психолога, а за потреби – лікаря (ч. ст. 226, ч. 1 ст. 227, ч. 1 ст. 491 КПК України).

Перекладач – незаінтересована в результаті кримінального провадження дієздатна особа, компетентна у здійсненні перекладу з однієї мови на іншу, яка залучається до участі в кримінальному провадженні у разі необхідності здійснення перекладу пояснень, показань або документів (ч. 1 ст. 68 КПК України).

Права перекладача (ч.2 ст. 68 КПК України)

ставити запитання з метою уточнень для правильного перекладу

знайомитися з протоколами процесуальних дій, в яких він брав участь, і подавати до них зауваження

одержати винагороду за виконаний переклад та відшкодування витрат, пов'язаних із його залученням до кримінального провадження

заявляти клопотання про забезпечення безпеки у випадках, передбачених законом

Обов'язки перекладача (ч.3 ст. 68 КПК України)

прибути за викликом до слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду

заявити самовідвід за наявності законних обставин

здійснювати повний і правильний переклад, посвідчувати правильність перекладу своїм підписом

не розголошувати без дозволу слідчого, прокурора, суду відомості, які безпосередньо стосуються суті кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюються (здійснювалися) під час нього, і які стали відомі перекладачу у зв'язку з виконанням його обов'язків

Відповідальність перекладача

➤ за завідомо неправильний переклад – за ст. 384 КК України;

➤ за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків у суді або під час провадження досудового розслідування – за ст. 385 КК України;

➤ за розголошення без дозволу прокурора, слідчого або особи, яка провадила оперативно-розшукову діяльність, даних оперативно-розшукової діяльності або досудового розслідування, якщо його в установленому законом порядку попереджено про обов'язок не розголошувати такі дані – за ст. 387 КК України;

➤ за злісне ухилення від явки до слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду – за ст. 185³ КУпАП, ст. 185⁴ КУпАП.

Понятий – це незаінтересована у результаті кримінального провадження особа, яка залучається слідчим або прокурором для засвідчення факту провадження слідчої (розшукової) дії, правильності її ходу та результатів, а також достовірності отриманих при цьому доказів.

**Понятими не можуть бути
(ч. 7 ст. 223 КПК України)**

родичі підозрюваного,
обвинуваченого,
потерпілого

потерпілий

працівники
правоохоронних
органів

особи, заінтересовані в
результатах кримінального
провадження

Права понятого

брати участь у слідчій (розшуковій) дії

робити заяви і зауваження з приводу слідчої (розшукової) дії, які підлягають занесенню до протоколу

знайомитися з протоколом слідчої (розшукової) дії, у проведенні якої він брав участь

Обов'язки понятого

своїм підписом посвідчувати відповідність записів у протоколі виконаним діям;

з'являтися за викликом слідчого, прокурора, слідчого судді, судді, суду;

без дозволу слідчого, прокурора не розголошувати дані досудового розслідування, які стали йому відомі у зв'язку з виконанням обов'язків понятого в конкретному кримінальному провадженні, якщо він був про це попереджений у порядку, встановленому ст. 222 КПК (ч. 3 ст. 66 КПК України).

Слідчий, прокурор зобов'язаний запросити не менше двох понятих при проведенні слідчих (розшукових) дій, а саме:

пред'явлення
особи, трупа чи речі для
впізнання

огляду трупа,
в тому числі пов'язаного з
ексгумацією

освідування особи

слідчого
експерименту

Винятками є випадки застосування безперервного відеозапису ходу проведення відповідної слідчої (розшукової) дії.

Обов'язковою участю не менше двох понятих незалежно від застосування технічних засобів фіксування відповідної слідчої (розшукової) дії

Обшук або огляд житла чи
іншого володіння особи

Обшук особи

Поняті можуть бути запрошені для участі в інших процесуальних діях, якщо слідчий, прокурор вважатиме це за доцільне

ТЕМА 5

ДОКАЗИ І ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Докази в кримінальному провадженні

є фактичні дані, отримані у передбаченому КПК України порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню

Доказ складається з таких елементів:

Тези

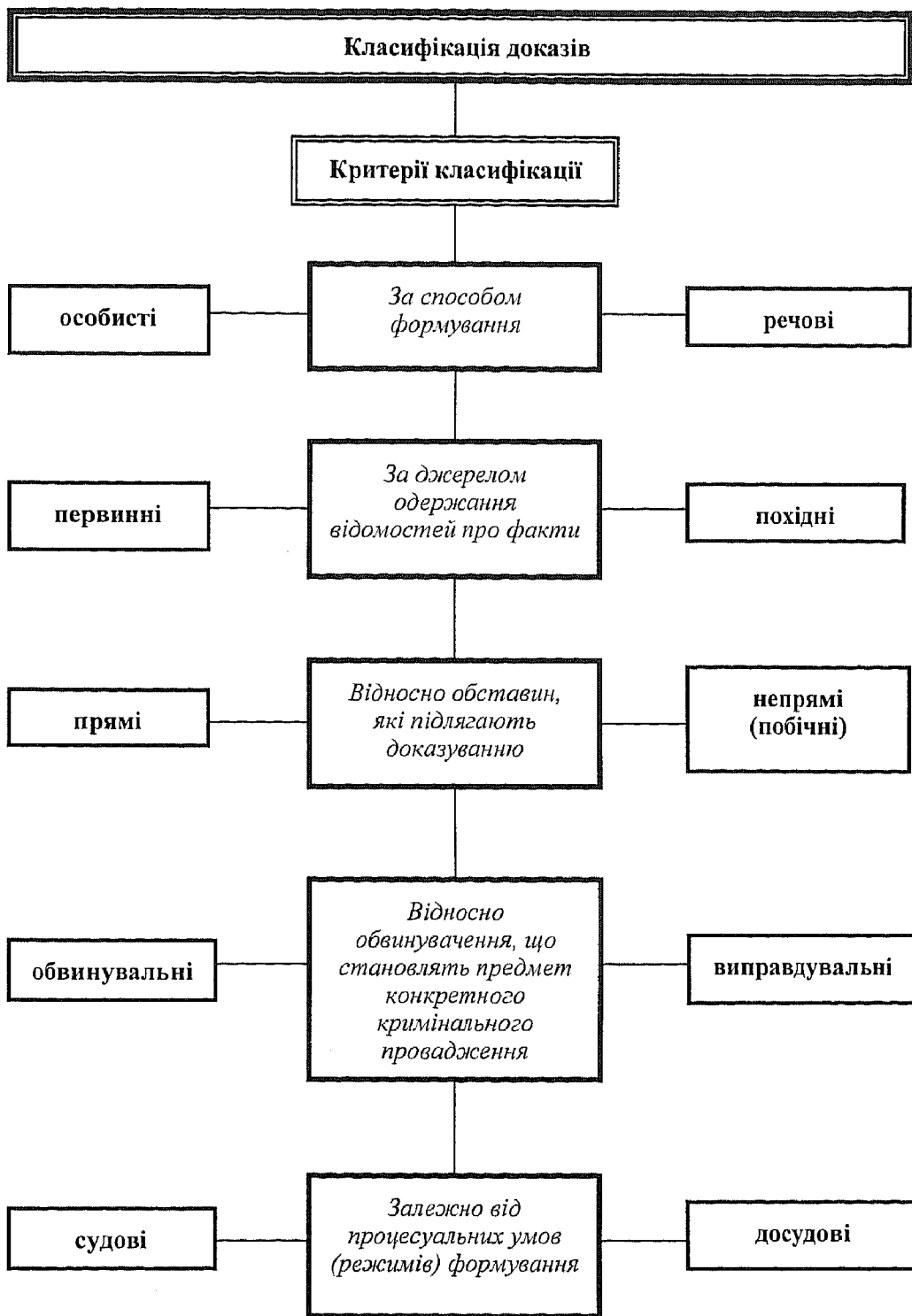
(судження, істинність якого обґрунтовують у процесі аргументації)

Аргументів

(доводів або підстав доказу – це вихідні теоретичні чи фактичні положення, за допомогою яких обґрунтовують тезу)

Демонстрації

(це логічний зв'язок між аргументом і тезою)

Критерії оцінки доказів:

Допустимість доказів визначається законністю джерела, умов і способів їх одержання.

Достовірність доказів означає, що вони правильно, адекватно відображають матеріальні і нематеріальні сліди події, що досліджуються.

Належність доказів – це можливість використання їх для встановлення у кримінальному провадженні фактичних даних, а також обставин, що підлягають доказуванню, в силу існуючого між ними кримінально-процесуального взаємозв'язку.

Достатність доказів – це властивість доказів, яка надає можливість покласти їх сукупність в основу процесуального рішення. Ця ознака застосовується лише щодо певної сукупності доказів.

Недопустимими є:

Докази, отримані внаслідок істотного порушення прав та свобод людини

Суд зобов'язаний визнати істотним порушенням прав людини і основоположних свобод, зокрема, такі діяння:

здійснення процесуальних дій, які потребують попереднього дозволу суду, без такого дозволу або з порушенням його суттєвих умов

отримання доказів внаслідок катування, жорсткого, нелюдського або такого, що принижує гідність особи, поводження або погрози застосування такого поводження

порушення права особи на захист

отримання показань чи пояснень від особи, яка не була повідомлена про своє право відмовитися від давання показань та не відповідати на запитання, або їх отримання з порушенням цього права

порушення права на перехресний допит

отримання показань від свідка, який надалі буде визнаний підозрюваним чи обвинуваченим у цьому кримінальному провадженні

Докази та відомості, які стосуються особи підозрюваного, обвинуваченого

Докази, які стосуються судимостей підозрюваного, обвинуваченого або вчинення ним інших правопорушень

Відомості щодо характеру або окремих рис характеру підозрюваного, обвинуваченого

Процесуальні джерела доказів

це форма закріплення та збереження фактичних даних

показання

речові докази

документи

висновки експертів

Показання

це відомості, які надаються в усній або письмовій формі під час допиту підозрюваним, обвинуваченим, свідком, потерпілим, експертом щодо відомих їм обставин у кримінальному провадженні, що мають значення для кримінального провадження

Види показань:

Показання підозрюваного – це відомості, повідомлені ним на допиті, що проведений під час досудового розслідування відповідно до вимог ст. 224 КПК.

Показання обвинуваченого – це відомості, повідомлені ним на допиті, що проведений під час судового провадження відповідно до вимог ст. 351 КПК.

Показання свідка – це відомості, повідомлені ним на допиті, що проведений під час досудового розслідування чи судового розгляду відповідно до вимог ст.ст. 224, 352 КПК.

Показання потерпілого – це відомості, повідомлені ним на допиті, що проведений під час досудового розслідування чи судового розгляду відповідно до вимог ст.ст. 224, 353 КПК.

Показання експерта – це відомості, повідомлені ним на допиті під час досудового розслідування чи судового розгляду відповідно до вимог ст.ст. 224, 356 КПК.

Показання з чужих слів

це висловлювання, здійснене в усній, письмовій або іншій формі, щодо певного факту, яке ґрунтується на поясненні іншої особи

При визнанні допустимим доказом показання з чужих слів суд зобов'язаний враховувати:

значення пояснень і показань, у випадку їх правдивості, для з'ясування певної обставини і їх важливість для розуміння інших відомостей

інші докази щодо питань, передбачених попереднім пунктом, які подавалися або можуть бути подані

обставини надання первинних пояснень, які викликають довіру щодо їх достовірності

переконливість відомостей щодо факту надання первинних пояснень

складність спростування пояснень, показань з чужих слів для сторони, проти якої вони спрямовані

співвідношення показань з чужих слів з інтересами особи, яка надала ці показання

можливість допиту особи, яка надала первинні пояснення, або причини неможливості такого допиту

Показання з чужих слів не може бути визнано допустимим доказом:

- факту чи обставин, на доведення яких вони надані, якщо показання не підтверджуються іншими доказами, визнаними допустимими згідно з правилами, відмінними від положень ч. 2 ст. 97 КПК

- у будь-якому разі, якщо ці показання даються слідчим, прокурором, співробітником оперативного підрозділу або іншою особою стосовно пояснень осіб, наданих слідчому, прокурору або співробітнику оперативного підрозділу під час здійснення ними кримінального провадження

Речовими доказами є:

Знаряддя вчинення кримінального правопорушення – це різноманітні предмети, що мають певне призначення у сфері побутової, господарської, медичної, військової чи іншої діяльності, спеціально виготовлені чи пристосовані для вчинення конкретного кримінального правопорушення

Предмети, що зберегли на собі сліди кримінального правопорушення або містять інші відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження – це предмети, які набули певних ознак (властивостей) унаслідок події кримінального правопорушення

Предмети, що були об'єктом кримінально протиправних дій – це предмети, на які було безпосередньо спрямоване кримінально протиправне посягання

Гроші, цінності та інші речі, набуті кримінально протиправним шляхом – це все те, що було набуто на гроші, отримані внаслідок суспільно небезпечних дій, а також власне гроші, отримані, зокрема, від реалізації викраденого майна

Документи, якщо вони містять ознаки, зазначені в ч.1 ст. 98 КПК

Документом є:

спеціально створений з метою збереження інформації матеріальний об'єкт, який містить зафіксовані за допомогою письмових знаків, звуку, зображення тощо відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження

матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інші носії інформації (у тому числі електронні)

матеріали, отримані внаслідок здійснення під час кримінального провадження заходів, передбачених чинними міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України

складені в порядку, передбаченому КПК України, протоколи процесуальних дій та додатки до них, а також носії інформації, на яких за допомогою технічних засобів зафіксовано процесуальні дії

висновки ревізій та акти перевірок

матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп осіб, зібрані оперативними підрозділами з дотриманням вимог Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» – за умови відповідності вимогам ст. 99 КПК України

Висновок експерта

це докладний опис проведених експертом досліджень та зроблені за їх результатами висновки, обґрунтовані відповіді на запитання, поставлені особою, яка залучила експерта, або слідчим суддею чи судом, що доручив проведення експертизи

Види експертиз за процесуальними ознаками

Первинна – експертиза, що призначається вперше

Додаткова – експертиза, що проводиться у разі, якщо первинна експертиза буде визнана неповною

Повторна – експертиза, що проводиться у разі, якщо висновок первинної експертизи буде визнаний необґрунтованим чи таким, що суперечить іншим матеріалам провадження або викликає сумніви в його правильності

Комісійна
– експертиза, яка проводиться декількома експертами однієї спеціальності

Комплексна
– експертиза, в проведенні якої беруть участь декілька експертів різних спеціальностей

Зміст висновку експерта

- коли, де, ким (ім'я, освіта, спеціальність, свідоцтво про присвоєння кваліфікації судового експерта, стаж експертної роботи, науковий ступінь, вчене звання, посада експерта) та на якій підставі була проведена експертиза

місце і час проведення експертизи

хто був присутній при проведенні експертизи

перелік питань, що були поставлені експертові

опис отриманих експертом матеріалів та які матеріали були використані експертом

докладний опис проведений досліджень, у тому числі методи, застосовані при дослідженні, отримані результати та їх експертна оцінка

обґрунтовані відповіді на кожне поставлене питання

ТЕМА 6

ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

ШКОДА

це будь-яке знецінення блага, що охороняється правом; збитки, втрати, що є наслідком вчинення неправомірних дій, що спричинені кримінальним правопорушенням.

! Шкода є умовою виникнення обов'язку щодо її відшкодування.

ВІДШКОДУВАННЯ (КОМПЕНСАЦІЯ)

форма відповідальності, надання чогось іншого замість загубленого, витраченого, знищеного тощо.

Відшкодування шкоди реалізується відносно

фізичної особи

юридичної особи

ВИДИ ШКОДИ

моральна

майнова

фізична

втрати немайнового характеру внаслідок моральних чи фізичних страждань або інших негативних явищ (шкода пов'язана з духовним життям фізичної особи).

майнові та/чи грошові збитки, спричинені юридичній або фізичній особі.

визначається через сукупність змін, що об'єктивно сталися внаслідок вчинення кримінального правопорушення в стані людини як фізичної істоти.

Складові фізичної шкоди

тілесні ушкодження

розлад здоров'я

фізичні страждання

! Потерпілому – юридичній особі відшкодовується виключно майнова шкода.

СПОСОБИ ВІДШКОДУВАННЯ (КОМПЕНСАЦІЇ) ШКОДИ

1. *Добровільне* відшкодування (компенсація) шкоди

3. *Примусове* відшкодування (компенсація) шкоди

2. Відшкодування шкоди, завданої *незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю* органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду

1. Добровільне відшкодування (компенсація) шкоди – відшкодування (компенсація) шкоди підозрюваним, обвинуваченим, а також за його згодою будь-якою іншою фізичною чи юридичною особою (ч. 1 ст.127 КПК)

Суб'єкти добровільного відшкодування

Фізичні особи

Юридичні особи – вправі відшкодувати майнову та моральну шкоду лише якщо вони є приватними юридичними особами

2. Відшкодуванню підлягає шкода, завдана фізичній особі **внаслідок незаконного**

засудження, повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, взяття і тримання під вартою, проведення в ході кримінального провадження обшуку, виїмки, накладення арешту на майно, відсторонення від роботи (посади) та інших процесуальних дій, що обмежують права громадян

проведення оперативно-розшукових заходів, передбачених Законами України «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про організаційно-правові основи боротьби зі злочинністю» та іншими актами законодавства

Громадянинові відшкодовуються (компенсуються):

а) заробіток та інші винагороди, які він втратив унаслідок незаконних дій;

б) майно (в тому числі гроші, грошові вклади і відсотки по них тощо) конфісковане або звернене в дохід держави судом, вилучене органами досудового розслідування, органами, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, а також майно, на яке накладено арешт;

в) штрафи, стягнуті на виконання вироку суду, судові витрати та інші витрати, сплачені громадянином;

г) суми, сплачені громадянином у зв'язку з наданням йому юридичної допомоги;

д) моральна шкода.

3. Примусове відшкодування (компенсація) шкоди

цивільний позов (ч. 2 ст. 127, ст. 128, 129 КПК)

звернення застави на виконання вироку в частині майнових стягнень (ч. 1 ст. 177, ч. 4, 11 ст. 182 КПК)

відшкодування шкоди за рахунок Державного бюджету України (ч. 3 ст. 127, ч. 2, 3 ст. 572 КПК)

кримінально-правова реституція (ч. 9, 10 ст. 100, ч. 4 ст. 374 КПК)

ЦИВІЛЬНИЙ ПОЗОВ

– це вимога особи, якій кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням завдано майнової та/або моральної шкоди, її повноважного представника або в її інтересах прокурора до підозрюваного, обвинуваченого або до фізичної чи юридичної особи, яка за законом несе цивільну відповідальність за шкоду, завдану діяннями підозрюваного, обвинуваченого або неосудної особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, про відшкодування цієї шкоди, яка заявлена під час кримінального провадження до початку судового розгляду

Предмет цивільного позову у кримінальному провадженні

матеріально-правова вимога з відшкодування майнової та/або моральної шкоди, завданої кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням

Підстава цивільного позову

Юридичні факти:

- вчинення кримінального правопорушення (або іншого суспільно небезпечного діяння);
- наявність майнової та/або моральної шкоди, заподіяної кримінальним правопорушенням (або іншим суспільно небезпечним діянням);
- наявність причинного зв'язку між кримінальним правопорушенням і завданою шкодою.

Умови

пред'явлення цивільного позову в кримінальному провадженні:

- процесуальна праводієздатність позивача;
- підвідомчість позову суду;
- відсутність винесеного судом рішення за тією ж підставою та предметом позову;
- подання позовної заяви.

Значення цивільного позову у кримінальному провадженні

1) сприяє повноті, всебічності та об'єктивності дослідження обставин кримінального провадження;

2) прискорює процес відновлення порушених кримінальним правопорушенням майнових прав;

3) сприяє більш повному та швидкому доказуванню предмета та розміру позову та встановленню осіб, які зобов'язані нести цивільно-правову відповідальність за заподіяння шкоди;

4) створює оптимальний процесуальний режим для суду та сторін;

5) звільняє цивільного позивача від сплати державного мита.

Вимога про відшкодування шкоди пред'являється під час кримінального провадження до початку судового розгляду до:

підозрюваного, обвинуваченого

фізичної чи юридичної особи, яка за законом несе цивільну відповідальність за шкоду, завдану діями підозрюваного, обвинуваченого або неосудної особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння

Цивільний позов про відшкодування шкоди

Має право пред'явити:

- особа, якій кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням завдано майнової та/або моральної шкоди. її представник;
- законні представники неповнолітніх осіб та осіб, визнаних у встановленому законом порядку недеєздатними чи обмежено дієздатними;
- прокурор – в інтересах держави та в інтересах громадян, які через фізичний чи матеріальний стан, неповноліття, похилий вік, недеєздатність або обмежену дієздатність неспроможні самотійно захистити свої права (частини 1-3 ст. 128 КПК України)

Пред'являється до початку судового розгляду щодо:

- підозрюваного, обвинуваченого;
- фізичної чи юридичної особи, яка за законом несе цивільну відповідальність за шкоду, завдану діяннями підозрюваного, обвинуваченого або неосудної особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння

! Особа, яка не пред'явила цивільного позову в кримінальному провадженні, а також особа, цивільний позов якої залишено без розгляду, має право пред'явити його в порядку цивільного судочинства (ч. 7 ст. 128 КПК України)

Суб'єкти цивільного позову у кримінальному провадженні

Цивільний позивач

фізична особа, якій кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням завдано майнової та/або моральної шкоди, а також юридична особа, якій кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням завдано майнової шкоди, та яка в порядку, встановленому КПК України, пред'явила цивільний позов (ч. 1 ст. 61 КПК України)

! Права та обов'язки цивільного позивача виникають з моменту подання позовної заяви органу досудового розслідування або суду

Цивільний відповідач

фізична або юридична особа, яка в силу закону несе цивільну відповідальність за шкоду, завдану злочинними діями (бездіяльністю) підозрюваного, обвинуваченого або неосудної особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, та до якої пред'явлено цивільний позов у порядку, встановленому КПК України (ч. 1 ст. 62 КПК України)

! Права та обов'язки цивільного відповідача виникають з моменту подання позовної заяви органу досудового розслідування або суду

Заходи забезпечення цивільного позову

пошук майна та місця його знаходження шляхом провадження слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів

тимчасове вилучення майна, набутого в результаті вчинення кримінального правопорушення, доходів від нього

арешт майна (ст. ст. 170-175 КПК України)

передання майна, на яке накладено арешт, на зберігання (особи, яким передано на зберігання майно, на яке накладено арешт)

**Рішення за розглядом цивільного позову
приймається судом**

задоволення цивільного позову

повністю

частково

**відмова в позові – у разі встановлення відсутності події
кримінального правопорушення**

залишення без розгляду

у разі виправдання обвинуваченого
за відсутності в його діях складу
кримінального правопорушення
або його непричетності до
вчинення кримінального
правопорушення

у випадках неприбуття цивільного
позивача, його представника чи
законного представника (ч. 1
ст. 326 КПК України)

***! Особа, цивільний позов якої залишено без розгляду, має право пред'явити
його в порядку цивільного судочинства (ст. 129 КПК України)***

Відшкодування шкоди потерпілому шляхом звернення застави на виконання вироку в частині майнових стягнень (ч. 1. ст. 177, ч. 4, 11 ст. 182 КПК)

Застава може бути повністю або частково звернена судом на виконання вироку в частині майнових стягнень на відшкодування шкоди

Звернення застави, внесеної заставодавцем, можливе виключно за його згодою

Відшкодування шкоди потерпілому за рахунок Державного бюджету України регулюється

ч. 3 ст. 127, ч. 2, 3 ст. 572 КПК України

окремим законом

ст. 1177, 1207 ЦК України

актами міжнародно-правового характеру

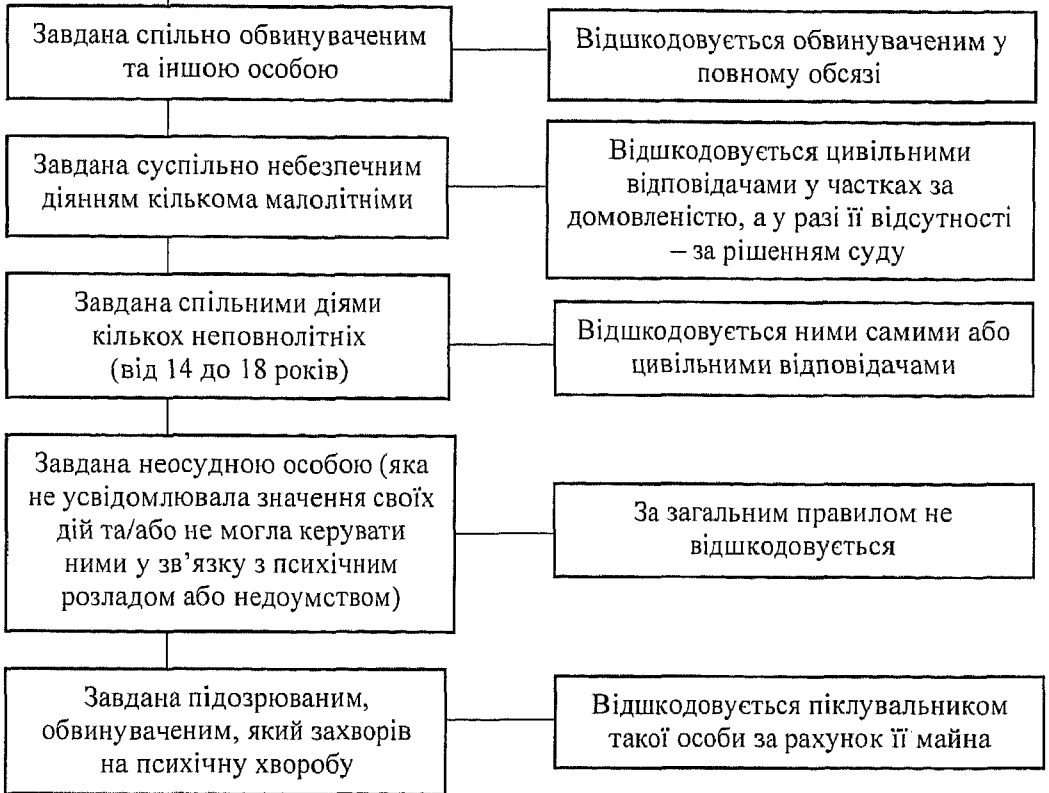
Шкода відшкодовується державою за таких умов:

завдання кримінальним правопорушенням саме майнової шкоди

не встановлення особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, або вона є неплатоспроможною

заподіяння шкоди фізичній особі

Випадки відшкодування шкоди у кримінальному процесі

Кримінально-правова реституція

– фактичне відновлення первісного майнового положення потерпілого шляхом повернення майна, протиправно відчуженого внаслідок вчинення кримінального правопорушення або суспільно небезпечного діяння неосудною особою

Предмет реституції: гроші, цінності та інше майно, які були об'єктом кримінального правопорушення

Повертається:

законним володільцям

в дохід держави (у разі не встановлення володільця)

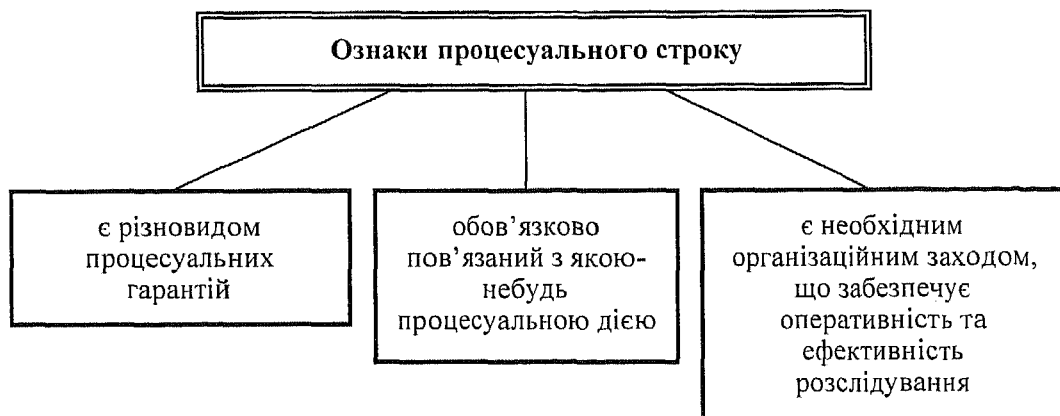
ТЕМА 7

ПРОЦЕСУАЛЬНІ СТРОКИ ТА СУДОВІ ВИТРАТИ

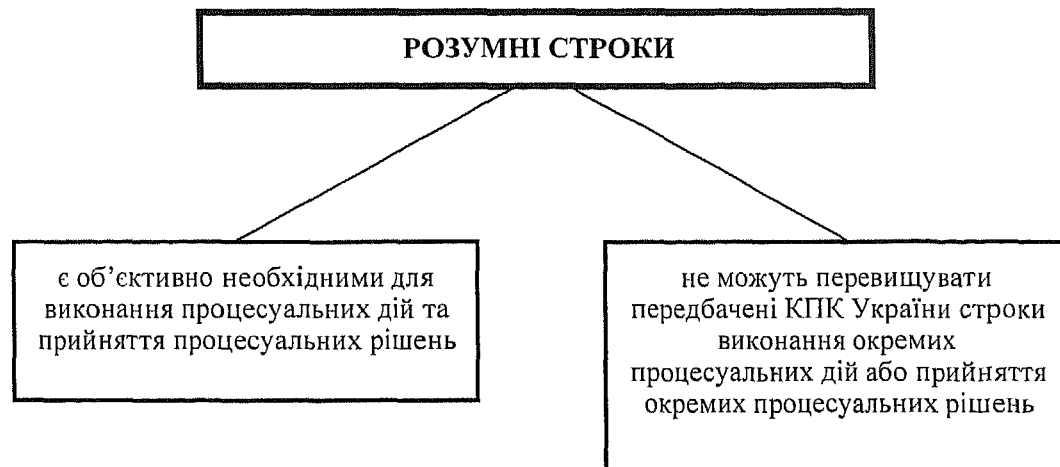
ПРОЦЕСУАЛЬНІ СТРОКИ

це встановлені законом або відповідно до нього прокурором, слідчим суддею або судом проміжки часу, у межах яких учасники кримінального провадження зобов'язані (мають право) приймати процесуальні рішення чи вчиняти процесуальні дії (ст. 113 КПК)

Ознаки процесуального строку

РОЗУМНІ СТРОКИ

КЛАСИФІКАЦІЯ СТРОКІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

ПОРЯДОК ОБЧИСЛЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ СТРОКІВ

ОСОБЛИВОСТІ ОБЧИСЛЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ СТРОКІВ

При обчисленні строків днями та місяцями **не береться до уваги той день**, від якого починається строк, за винятком строків тримання під вартою, проведення стаціонарної психіатричної експертизи, до яких зараховується неробочий час та які обчислюються з моменту фактичного затримання, взяття під варту чи поміщення до відповідного медичного закладу.

Якщо відповідну дію належить вчинити **в суді або в органах досудового розслідування**, то строк закінчується у встановлений час закінчення робочого дня в цих установах.

При обчисленні процесуального строку **в нього включаються** вихідні і святкові дні, а при обчисленні строку годинами – і неробочий час. Якщо закінчення строку, який обчислюється днями або місяцями, припадає на неробочий день, останнім днем цього строку вважається наступний за ним робочий день, за винятком обчислення строків тримання під вартою та перебування в медичному закладі під час проведення стаціонарної психіатричної експертизи.

Пропущений із поважних причин строк повинен бути поновлений за клопотанням заінтересованої особи ухвалою слідчого судді, суду.

Процесуальні витрати – витрати на забезпечення кримінального провадження, відшкодування яких покладається на певних суб'єктів процесу.

Процесуальні витрати складаються із:

витрат на правову допомогу

витрат, пов'язаних із прибуттям до місця досудового розслідування або судового провадження

витрат, пов'язаних із залученням потерпілих, свідків, спеціалістів, перекладачів та експертів

витрат, пов'язаних із зберіганням і пересиланням речей і документів

ВИТРАТИ НА ПРАВОВУ ДОПОМОГУ

Правова допомога – це надання правових послуг, спрямованих на забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина, захисту цих прав і свобод, їх відновлення у разі порушення.

Витрати, пов'язані з оплатою допомоги захисника, несе підозрюваний, обвинувачений, а витрати, пов'язані з оплатою допомоги представника потерпілого, цивільного позивача та цивільного відповідача, які надають правову допомогу за договором, несе відповідно потерпілий, цивільний позивач, цивільний відповідач.

Допомога захисника, залученого для здійснення захисту за призначенням у випадках, передбачених КПК та/або законом, що регулює надання безоплатної правової допомоги, надається за рахунок коштів Державного бюджету України і є безоплатною для підозрюваного, обвинуваченого.

Якщо підозрюваний, обвинувачений відмовився від адвоката, а участь останнього як захисника у кримінальному провадженні є обов'язковою, то кошти для відшкодування витрат на оплату праці такого адвоката з його підзахисного не стягуються.

Витрати, пов'язані із прибуттям до місця досудового розслідування або судового провадження – це витрати обвинуваченого, підозрюваного, до якого не застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, його захисника, представника потерпілого, пов'язані з переїздом до іншого населеного пункту, найманням житла, виплатою добових (у разі переїзду до іншого населеного пункту), а також втрачений заробіток чи витрати у зв'язку із відривом від звичайних занять.

Компенсація за втрачений заробіток обчислюється пропорційно від розміру середньомісячного заробітку, а компенсація за відрив від звичайних занять – пропорційно від розміру мінімальної заробітної плати.

Витрати, пов'язані із прибуттям до місця досудового розслідування або судового провадження підозрюваного, обвинуваченого, він несе самостійно.

Витрати, пов'язані із прибуттям до місця досудового розслідування або судового провадження захисника, несе підозрюваний, обвинувачений. Витрати, пов'язані із прибуттям до місця досудового розслідування або судового провадження представника, несе особа, яку він представляє. Щодо витрат представника – особа, яку він представляє.

Витрати, пов'язані із залученням потерпілих, свідків, спеціалістів, перекладачів та експертів, несе сторона кримінального провадження, яка заявила клопотання про виклик свідків, залучила спеціаліста, перекладача чи експерта, крім випадків, встановлених КПК.

Витрати, пов'язані із участю потерпілих у кримінальному провадженні, залученням та участю перекладачів для перекладу показань підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого, цивільного позивача та цивільного відповідача, здійснюються за рахунок коштів Державного бюджету України.

Залучення стороною обвинувачення експертів спеціалізованих державних установ, а також проведення експертизи за дорученням слідчого судді або суду здійснюється за рахунок коштів, які цільовим призначенням виділяються цим установам з Державного бюджету України.

Потерпілим, цивільним позивачам, свідкам оплачуються проїзд, наймання житла та добові (у разі переїзду до іншого населеного пункту), а також компенсація за втрачений заробіток чи відрив від звичайних занять.

Експертам, спеціалістам, перекладачам оплачуються проїзд, а також добові в разі переїзду до іншого населеного пункту. Їм повинна бути сплачена винагорода за виконану роботу, якщо це не є їх службовим обов'язком.

Порядок і розміри витрат визначаються:

Інструкцією про порядок і розміри компенсації (відшкодування) витрат та виплат винагороди особам, що викликаються до органів досудового розслідування, прокуратури, суду або до органів, у провадженні яких перебувають справи про адміністративні правопорушення, та виплати державним спеціалізованим установам судової експертизи за виконання їх працівниками функцій експертів і спеціалістів, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 1 липня 1996 року № 710.

Розмір процесуальних витрат, необхідних для екстрадиції, у певних випадках може бути підставою для відмови від екстрадиції. Так, якщо видача особи іншій державі буде явно невиправданою з огляду на співвідношення тяжкості вчиненого особою кримінального правопорушення та ймовірних витрат, необхідних для екстрадиції, уповноважений (центральний) орган України має право відмовити компетентному органу України у зверненні до іноземної держави (ч. 4 ст. 573 КПК).

Усі витрати, пов'язані зі зберіганням і пересиланням речей і документів слідчими, прокурорами і суддями покладає на себе держава. Зберігання і пересилання речей і документів іншими учасниками процесу, зокрема стороною захисту, здійснюється за власний рахунок.

ТЕМА 8

ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ (ст. 131 КПК)

передбачені кримінальним процесуальним законом заходи примусового характеру, що застосовуються за наявності підстав та в порядку, встановлених законом, з метою подолання негативних обставин, що перешкоджають або можуть перешкодити вирішенню завдань кримінального провадження, забезпечення його дієвості

виклик слідчим, прокурором, судовий виклик (ст.ст. 133-139 КПК)

привід (ст.ст. 140-143 КПК)

накладення грошового стягнення (ст.ст. 144-147 КПК)

тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом
(ст.ст. 148-153 КПК)

відсторонення від посади (ст.ст. 154-158 КПК)

тимчасовий доступ до речей і документів (ст.ст. 159-166 КПК)

тимчасове вилучення майна (ст.ст. 167-169 КПК)

арешт майна (ст. 170-175 КПК)

запобіжні заходи (глава 17: ст.ст. 176-213 КПК)

затримання особи (ст.ст. 187- 191, 207-213 КПК)

ОЗНАКИ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

мають процесуальний характер і регулюються кримінальним процесуальним законом

підстави, межі та порядок застосування детально регламентовані законом

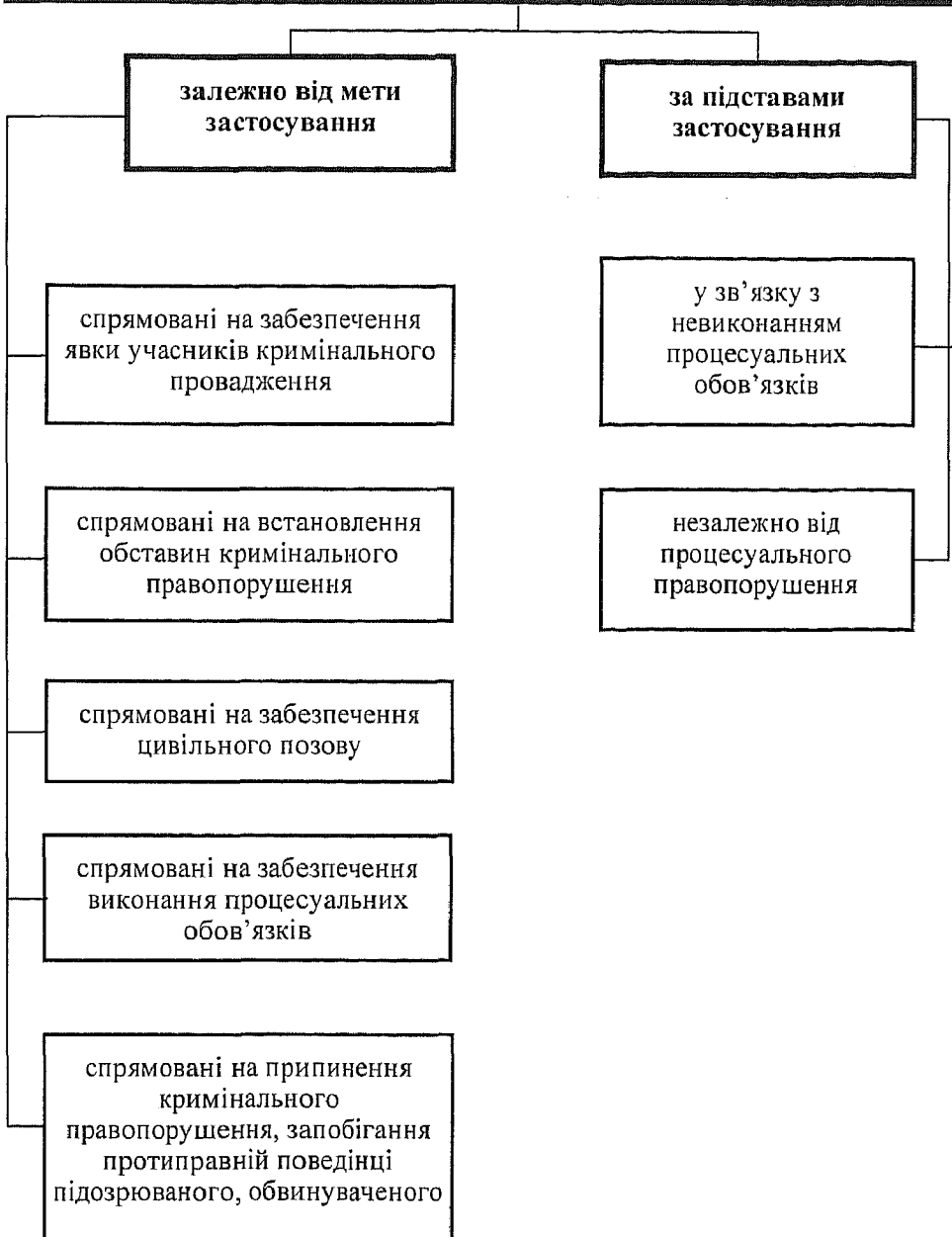
застосовуються з метою забезпечення досягнення дієвості кримінального провадження та вирішення його завдань

мають примусовий характер, який полягає у фізичному, матеріальному чи психологічному впливі на учасника кримінального провадження

мають виключний характер

суб'єктом застосування, як правило, є компетентні державні органи та посадові особи, які здійснюють кримінальне провадження

КЛАСИФІКАЦІЯ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

ЗАПОБІЖНІ ЗАХОДИ

сукупність превентивних заходів забезпечення кримінального провадження, які спрямовані на забезпечення належної поведінки підозрюваного, обвинуваченого через певне обмеження їхніх особистих прав

особисте зобов'язання (ст.179 КПК)

особиста порука (ст.180 КПК)

застава (ст.182 КПК)

домашній арешт (ст.181 КПК)

тримання під вартою (ст.183 КПК)

затримання особи як тимчасовий запобіжний захід
(ст. ст. 188, 207, 208 КПК)

передання неповнолітніх під нагляд батьків, опікунів чи піклувальників, а до неповнолітніх, які виховуються в дитячій установі, – передання їх під нагляд адміністрації цієї установи
(ст. 493 КПК)

передання на піклування опікунам, близьким родичам чи членам сім'ї з обов'язковим лікарським наглядом чи поміщення до психіатричного закладу в умовах, що виключають небезпечну поведінку – до особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру (ст. 508 КПК)

тимчасовий арешт (ст.583 КПК)

екстрадиційний арешт (ст. 584 КПК)

МЕТА ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ
(ризиків, за наявності яких запобіжні заходи застосовуються)
ч. 1 ст. 177 КПК

забезпечення
виконання
процесуальних
обов'язків

запобігти спробам

переховуватися від органів досудового
розслідування та суду

знищити, сховати або спотворити будь-яку із
речей чи документів, які мають істотне
значення для встановлення обставин
кримінального правопорушення

незаконно впливати на інших учасників цього
ж кримінального провадження

перешкоджати кримінальному провадженню
іншим чином

вчинити інше кримінальне правопорушення чи
продовжити те, у якому підозрюється,
обвинувачується

**ПІДСТАВИ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ
(ч. 2 ст. 177 КПК)**

наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою кримінального правопорушення

обґрунтованість підозри має підтверджуватися зібраними доказами, що вказують на наявність ознак кримінального правопорушення

наявність ризиків, які дають достатні підстави слідчому судді, суду вважати, що підозрюваний, обвинувачений може здійснити дії, визначені у ч. 1 ст. 177 КПК, а саме:

буде переховуватися від органів досудового розслідування чи суду

буде перешкоджати кримінальному провадженню шляхом знищення, приховування, спотворення будь-якої речі чи документа, які мають істотне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення

буде перешкоджати кримінальному провадженню шляхом незаконного впливу на потерпілого, свідка, іншого підозрюваного, обвинуваченого, експерта, спеціаліста у цьому ж кримінальному провадженні

буде продовжувати протиправну діяльність шляхом вчинення інших кримінальних правопорушень чи продовжувати кримінальне правопорушення, у якому підозрюється, обвинувачується

іншим чином перешкоджатиме кримінальному провадженню

ОБСТАВИНИ, ЩО ВРАХОВУЮТЬСЯ ПРИ ОБРАННІ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ

вагомість наявних доказів про вчинення підозрюваним, обвинуваченим кримінального правопорушення

тяжкість покарання, що загрожує відповідній особі у разі визнання винуватим у кримінальному правопорушенні, у вчиненні якого він підозрюється, обвинувачується

вік та стан здоров'я підозрюваного, обвинуваченого

міцність соціальних зв'язків підозрюваного, обвинуваченого в місці його постійного проживання, у тому числі наявність в нього родини й утриманців

наявність у підозрюваного, обвинуваченого постійного місця роботи або навчання

репутацію підозрюваного, обвинуваченого

майновий стан підозрюваного, обвинуваченого

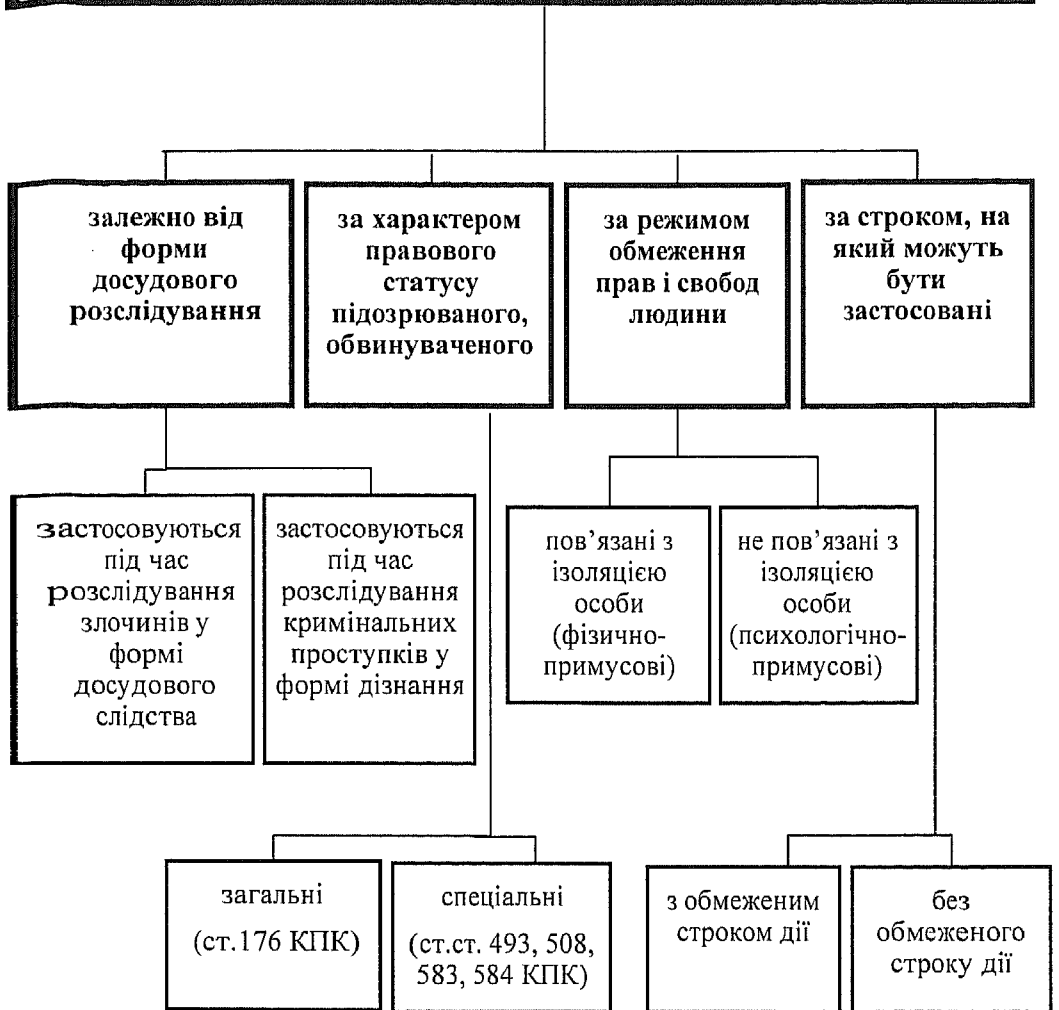
наявність судимостей у підозрюваного, обвинуваченого

дотримання підозрюваним, обвинуваченим умов застосованих запобіжних заходів, якщо вони застосовувалися раніше

наявність повідомлення особі про підозру у вчиненні іншого кримінального правопорушення

розмір майнової шкоди, у завданні якої підозрюється, обвинувачується особа, або розмір доходу, в отриманні якого внаслідок вчинення кримінального правопорушення підозрюється, обвинувачується особа, вагомість наявних доказів, якими обґрунтовуються відповідні обставини

КЛАСИФІКАЦІЯ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ

ЗАГАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ

Складання клопотання про застосування запобіжного заходу.
До клопотання додаються:

витяг з ЄРДР
щодо
кримінального
провадження,
в рамках якого
подається
клопотання

копії
матеріалів,
якими слідчий,
прокурор
обґрунтовує
доводи
клопотання

перелік свідків,
яких слідчий,
прокурор
вважає за
необхідне
допитати під час
судового
розгляду щодо
запобіжного
заходу

підтвердження
того, що підозрю-
ваному, обвинува-
ченому надані копії
клопотання та
матеріалів, якими
обґрунтовується
необхідність засто-
сування запобіж-
ного заходу

погодження клопотання слідчого про застосування запобіжного заходу з
прокурором

надання особі, щодо якої вирішується клопотання про застосування
запобіжного заходу, копії клопотання та матеріалів, якими
обґрунтовується застосування запобіжного заходу (не пізніше ніж за 3
години до початку розгляду клопотання)

подання клопотання до місцевого суду, у межах територіальної
юрисдикції якого здійснюється досудове розслідування

здійснення слідчим суддею підготовчих до судового розгляду
клопотання дій

розгляд клопотання про застосування запобіжного заходу (не пізніше 72
годин з моменту фактичного затримання особи, або надходження до
суду клопотання, якщо підозрюваний перебуває на свободі) за участю:

прокурора

підозрюваного та його захисника

постановлення ухвали

**ПІД ЧАС РОЗГЛЯДУ КЛОПОТАННЯ ПРО ЗАСТОСУВАННЯ
ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ СЛІДЧИЙ СУДДЯ, СУД ЗОБОВ'ЯЗАНИЙ
ВСТАНОВИТИ, ЧИ ДОВОДЯТЬ НАДАНІ СТОРОНАМИ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ДОКАЗИ ОБСТАВИНИ, ЯКІ
СВІДЧАТЬ ПРО:
(ч. 1 ст. 194 КПК)**

наявність
обгрунтованої підозри
у вчиненні
підозрюваним,
обвинуваченим
кримінального
правопорушення

наявність достатніх
підстав вважати, що
існує хоча б один із
ризиків, передбачених
у ст. 177 КПК, і на які
вказує слідчий,
прокурор

недостатність
застосування більш
м'яких запобіжних
заходів для запобігання
ризикам, зазначеним у клопотанні

**ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ РОЗГЛЯДУ КЛОПОТАННЯ ПРО
ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ СЛІДЧИЙ СУДДЯ, СУД
ПРИЙМАЄ ОДНЕ З ТАКИХ РІШЕНЬ**

постановляє
ухвалу про
відмову в
застосуванні
запобіжного
заходу

зобов'язує
підозрюваного,
обвинуваченого
прибувати за
кожною вимогою
до суду або до
іншого органу
державної влади

постановляє
ухвалу про
застосовування
запобіжного
заходу відповідно
до поданого
клопотання

постановляє
ухвалу про
застосування
більш м'якого
запобіжного
заходу ніж той,
який зазначений
у клопотанні

ЗМІНА ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ

З КЛОПОТАННЯМ ПРО ЗМІНУ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ ЗВЕРТАЮТЬСЯ

прокурор, слідчий за погодженням з прокурором

підозрюваний, обвинувачений, до якого застосовано запобіжний захід, його захисник

слідчий суддя, суд розглядає клопотання за правилами ст.193 КПК та постановляє ухвалу:

про зміну запобіжного заходу

про відмову у зміні запобіжного заходу

**ЗАПОБІЖНИЙ ЗАХІД НЕГАЙНО ПРИПИНЯЄ СВОЮ ДІЮ
(вважається скасованим)
у таких випадках (ст. 203 КПК)**

закінчення строку дії ухвали про обрання запобіжного заходу

ухвалення виправдувального вироку

закриття кримінального провадження

ОСОБИСТЕ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ (ст. 179 КПК)

полягає в обмеженні права підозрюваного, обвинуваченого на свободу пересування, вільний вибір місця проживання чи перебування шляхом покладання на нього зобов'язання виконувати визначені слідчим суддею, судом обов'язки з числа тих, що передбачені в ч. 5 ст. 194 КПК:

1) прибувати до визначеної службової особи із встановленою періодичністю

2) не відлучатися із населеного пункту, в якому він зареєстрований, проживає чи перебуває, без дозволу слідчого, прокурора або суду

3) повідомляти слідчого, прокурора чи суд про зміну свого місця проживання та/або місця роботи

4) утримуватися від спілкування із будь-якою особою, визначеною слідчим суддею, судом або спілкуватися з нею з дотриманням умов, визначених слідчим суддею, судом

5) не відвідувати місця, визначені слідчим суддею, судом

6) пройти курс лікування від наркотичної чи алкогольної залежності

7) докласти зусиль до пошуку роботи або для навчання

8) здати на зберігання до відповідних органів державної влади свій паспорт (паспорти) для виїзду за кордон, інші документи, що дають право на виїзд з України і в'їзд в Україну

9) носити електронний засіб контролю

НАСЛІДКИ НЕВИКОНАННЯ ОСОБИСТОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ (ч. 2 ст. 179 КПК)

застосовується більш жорсткий запобіжний захід

грошове стягнення в розмірі від 0,25 розміру мінімальної заробітної плати до 2-х розмірів мінімальної заробітної плати

ОСОБИСТА ПОРУКА

(ст. 180 КПК)

полягає у наданні особами, яких слідчий суддя, суд вважає такими, що заслуговують на довіру, письмового зобов'язання про те, що вони:

поручаються за виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього обов'язків

зобов'язуються за необхідності доставити його до органу досудового розслідування чи в суд на першу про те вимогу

УМОВИ ОБРАННЯ ОСОБИСТОЇ ПОРУКИ

поручителями можуть бути особи, що заслуговують на довіру

кількість поручителів визначає слідчий суддя, суд, який обирає запобіжний захід. Максимальна кількість законом не обмежена. Дозволяється залучення і одного поручителя, якщо він заслуговує на особливу довіру

слідчий суддя має впевнитися, що поручителі дійсно можуть позитивно впливати на поведінку підозрюваного, обвинуваченого та забезпечити його доставлення

може бути застосована тільки за клопотанням або за згодою поручителів

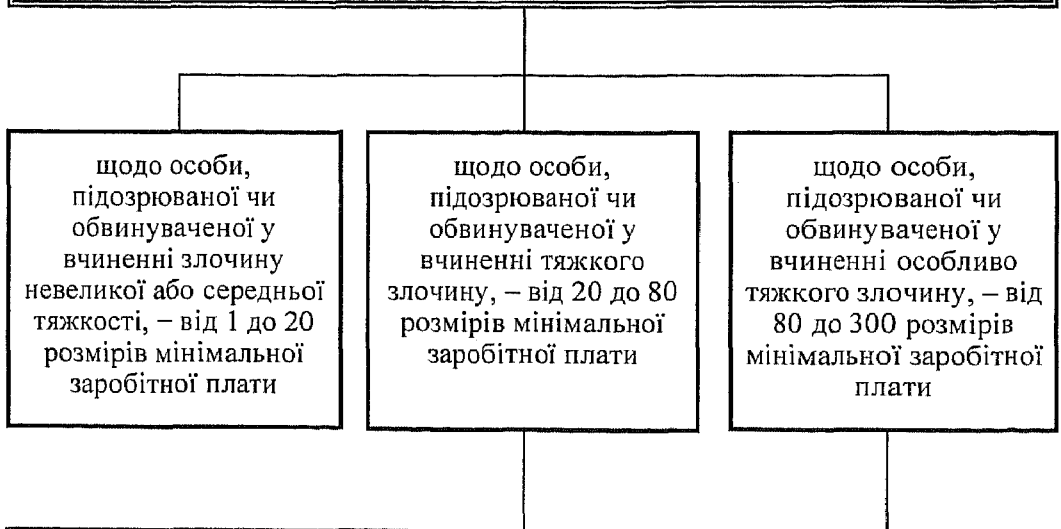
ЗАСТАВА

(ст. 182 КПК)

запобіжний захід, суть якого полягає у внесенні коштів у грошовій одиниці України на спеціальний рахунок суду, який обрав такий запобіжний захід, з метою забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього обов'язків, під умовою звернення внесених коштів у доход держави в разі невиконання цих обов'язків

МЕЖІ РОЗМІРУ ЗАСТАВИ

залежать від встановленого ст. 12 КК України тяжкості злочину

У виключних випадках, якщо слідчий суддя, суд встановить, що застава у зазначених межах не здатна забезпечити виконання особою, що підозрюється, обвинувачується у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину, покладених на неї обов'язків, застава може бути призначена у розмірі, який перевищує 80 чи 300 розмірів мінімальної заробітної плати відповідно

ЗАСТАВА МОЖЕ БУТИ ВНЕСЕНА

підозрюваним,
обвинуваченим

фізичною
особою

юридичною особою (окрім юридичної особи державної або комунальної власності або такої, що фінансується з місцевого, державного бюджету, бюджету АРК, або у статутному капіталі якої є частка державної, комунальної власності, або яка належить державному, комунальному суб'єкту господарювання)

не пізніше 5 днів із дня обрання застави, якщо підозрюваний, обвинувачений, не тримається під вартою

в будь-який момент, якщо рішення прийнято при постановленні ухвали про обрання запобіжного заходу тримання під вартою

ЗАСТАВА ЗВЕРТАЄТЬСЯ В ДОХІД ДЕРЖАВИ У ТАКИХ ВИПАДКАХ:

(ч. 8 ст. 182 КПК)

невиконання
обов'язків
заставадавцем

якщо підозрюваний,
обвинувачений не
з'явився за викликом без
поважних причин чи не
повідомив про причини
своєї неявки

якщо підозрюваний,
обвинувачений порушив
інші обов'язки,
покладені на нього при
застосуванні
запобіжного заходу

ДОМАШНІЙ АРЕШТ (ст. 181 КПК)

полягає в обмеженні свободи пересування підозрюваного, обвинуваченого шляхом заборони йому залишати житло

цілодобово

або у певний період доби

застосовується за умови, що особа підозрюється або обвинувачується у вчиненні злочину, за вчинення якого законом передбачено покарання у виді позбавлення волі

Контроль за дотриманням підозрюваним, обвинуваченим умов домашнього арешту покладений на працівників ОВС, яким надано право (ч. 5 ст. 181 КПК)

з'являтися в житло цієї особи

вимагати надати усні чи письмові пояснення з питань, пов'язаних із виконанням покладених на особу зобов'язань

використовувати електронні засоби контролю

СТРОК ДОМАШНЬОГО АРЕШТУ

не може перевищувати 2 місяці

може бути продовжений до 6 місяців (сукупний строк) в межах строку досудового розслідування

ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ (ст. 183 КПК)

винятковий запобіжний захід який полягає в позбавленні волі на певний строк підозрюваного, обвинуваченого і утримання їх у місцях попереднього ув'язнення

УМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ

особа підозрюється, обвинувачується у вчиненні злочину, за який передбачено штраф у розмірі **понад 3 тис.** неоподаткованих мінімумів доходів громадян

виключно у разі, якщо прокурором, крім наявності підстав, передбачених ст. 177 КПК, буде доведено, що підозрюваний, обвинувачений не виконав обов'язки, покладені на нього при застосуванні іншого, раніше обраного запобіжного заходу, або не виконав у встановленому порядку вимог щодо внесення коштів як застави та надання документа, що це підтверджує

раніше судима особа, яка підозрюється, обвинувачується у вчиненні злочину, за який передбачено позбавлення волі на строк **до 3 років**

виключно у разі, якщо прокурором, крім наявності підстав, передбачених ст. 177 КПК України, буде доведено, що перебуваючи на волі, ця особа переховувалася від органу досудового розслідування чи суду, перешкоджала кримінальному провадженню або їй повідомлено про підозру у вчиненні іншого злочину

раніше не судима особа, яка підозрюється у вчиненні злочину, за який передбачено позбавлення волі на строк **до 5 років**

раніше не судима особа, яка підозрюється або обвинувачується у вчиненні злочину, за який законом передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк **понад 5 років**

раніше судима особа, яка підозрюється або обвинувачується у вчиненні злочину, за який законом передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк **понад 3 роки**

особу розшукують компетентні органи іноземної держави за кримінальне правопорушення, у зв'язку з яким може бути вирішено питання про її видачу

СТРОКИ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ
(ст. 197 КПК)

не може перевищувати 60 днів
та обчислюється:

з моменту взяття під варту

з моменту затримання – якщо
взяттю під варту передувало
затримання підозрюваного,
обвинуваченого

строк тримання під вартою може бути **продовжений** слідчим суддею в межах строку досудового розслідування, але сукупний строк тримання під вартою під час досудового розслідування, **не повинен перевищувати**

6 місяців

у кримінальному провадженні
щодо злочинів невеликої або
середньої тяжкості

12 місяців

у кримінальному провадженні
щодо тяжких або особливо тяжких
злочинів

Слідчий суддя, суд при постановленні ухвали про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою зобов'язаний визначити розмір застави, достатньої для забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим, обов'язків, передбачених КПК, окрім таких випадків (ч.ч. 3, 4 ст. 183 КПК):

щодо злочину, вчиненого
із застосуванням
насильства або погрозою
його застосування

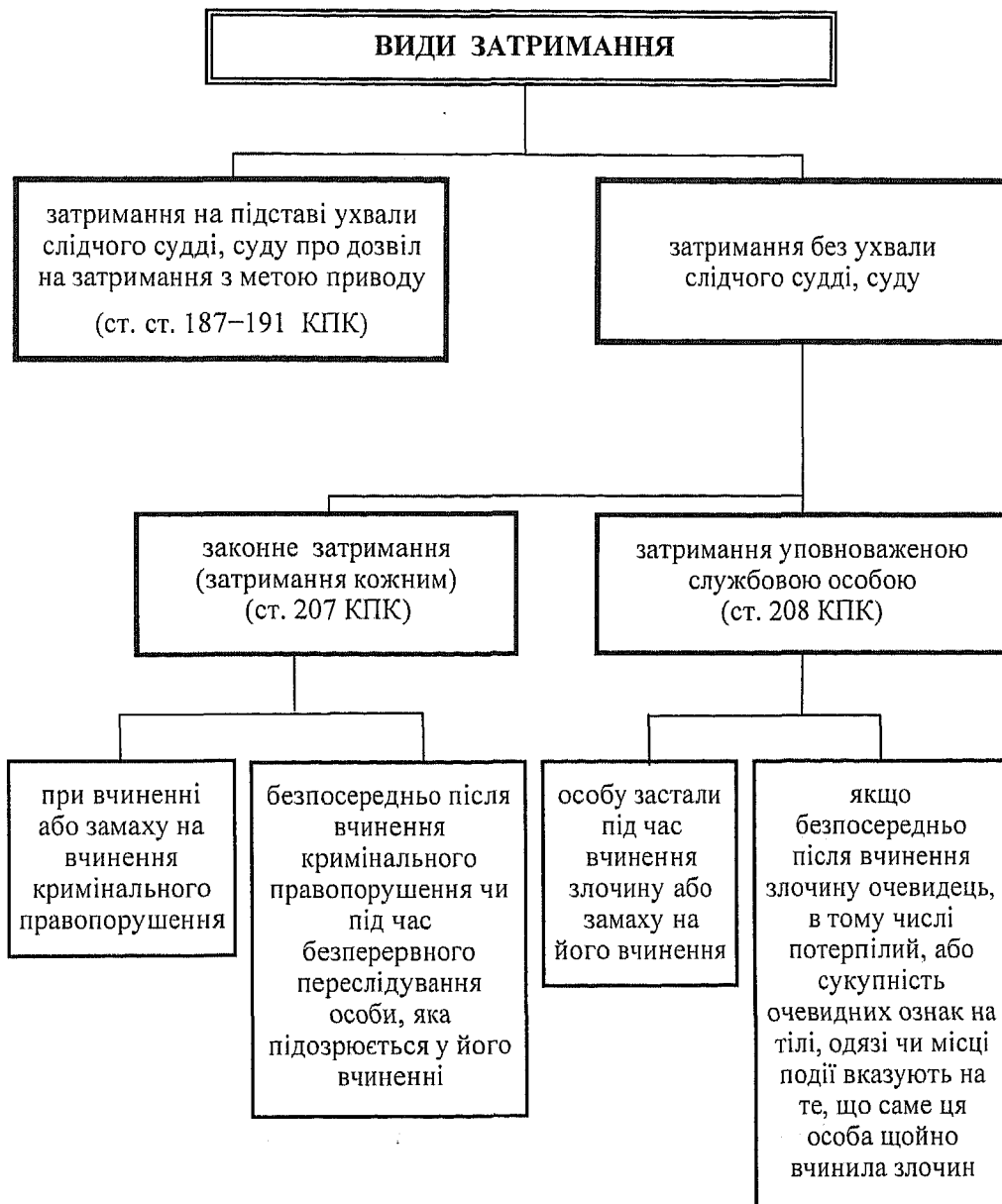
щодо злочину, який
спричинив загибель
людини

щодо особи, стосовно якої у
цьому провадженні вже
обирався запобіжний захід у
вигляді застави, проте був
порушений нею

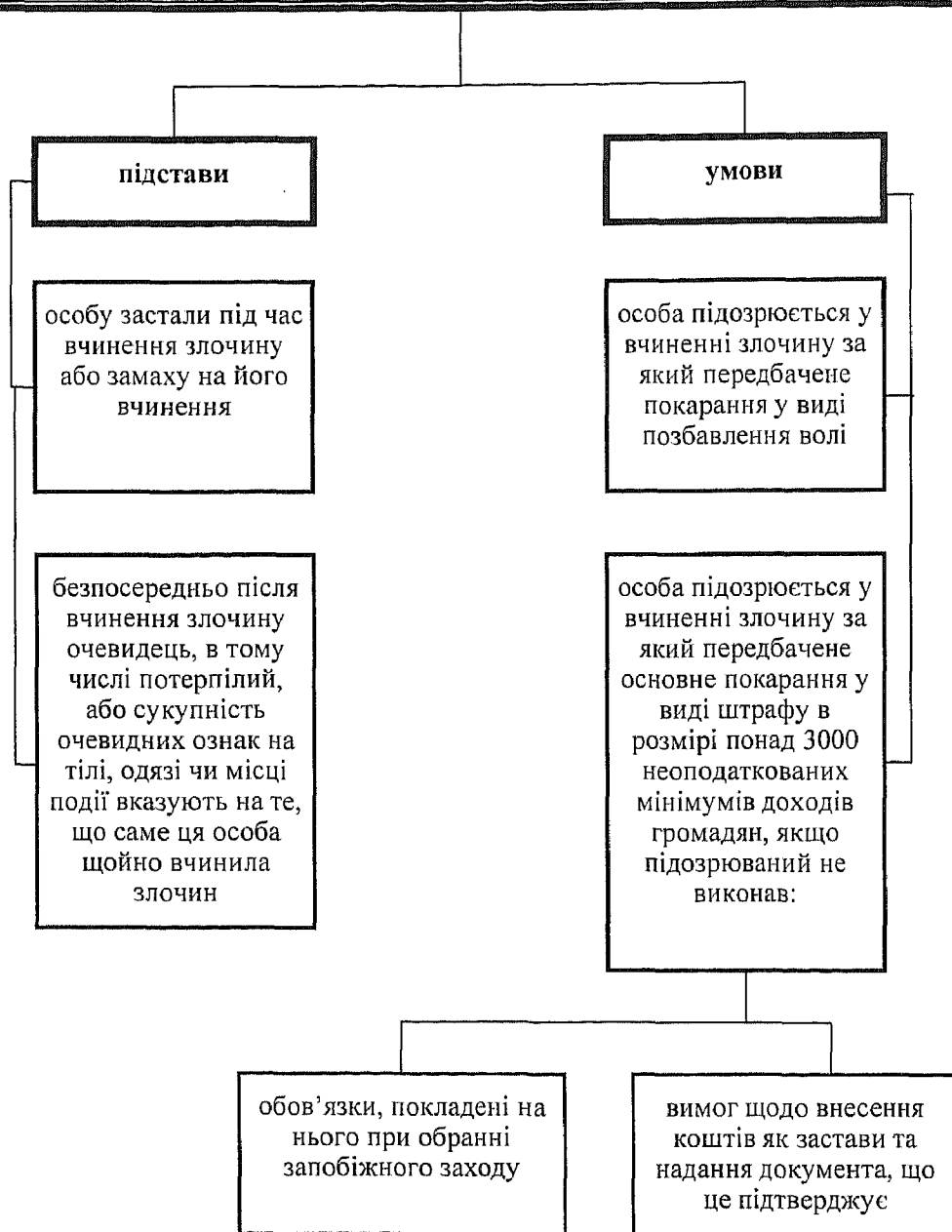
ЗАТРИМАННЯ

тимчасовий запобіжний захід, що застосовується з підстав та в порядку визначеному КПК, суть якого полягає в обмеженні права на свободу та особисту недоторканність шляхом поміщення особи на короткий строк у спеціальне приміщення для тримання затриманих

ВИДИ ЗАТРИМАННЯ

**ЗАТРИМАННЯ УПОВНОВАЖЕНОЮ
СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ (ст. 208 КПК)**

ВИКЛИК СЛІДЧИМ, ПРОКУРОРОМ, СУДОВИЙ ВИКЛИК
(ст. ст. 133–139 КПК)

захід забезпечення кримінального провадження, який полягає у виклику підозрюваного, свідка, потерпілого або іншого учасника кримінального провадження для участі у процесуальній дії, що здійснюється у встановленому законом порядку слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом у випадках, коли за законом його участь при проведенні певної процесуальної дії є обов'язковою чи її визнали такою слідчий, прокурор, слідчий суддя або суд

ОСОБА ВИКЛИКАЄТЬСЯ ШЛЯХОМ
(ч. 1 ст. 135 КПК)

вручення повістки про виклик

надіслання повістки поштою, електронною поштою чи факсимільним зв'язком

здійснення виклику по телефону

здійснення виклику телеграмою

**ПІДТВЕРДЖЕННЯМ ОТРИМАННЯ ПОВІСТКИ ПРО ВИКЛИК АБО
ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ЇЇ ЗМІСТОМ ІНШИМ ШЛЯХОМ Є (ст. 136 КПК)**

розпис особи про отримання повістки, в тому числі на поштовому повідомленні

відеозапис вручення особі повістки

інші дані, які підтверджують факт вручення повістки про виклик або ознайомлення з нею

лист-підтвердження про отримання електронного листа

ПОВАЖНІ ПРИЧИНИ НЕПРИБУТТЯ ОСОБИ НА ВИКЛИК (ст. 138 КПК)

затримання, тримання під вартою або відбування покарання

обмеження свободи пересування внаслідок дії закону або судового рішення

обставини непереборної сили (епідемії, військові події, стихійні лиха або інші подібні обставини)

відсутність особи у місці проживання протягом тривалого часу внаслідок відрядження, подорожі тощо

тяжка хвороба або перебування в закладі охорони здоров'я у зв'язку з лікуванням або вагітністю за умови неможливості тимчасово залишити цей заклад

смерть близьких родичів, членів сім'ї чи інших близьких осіб або серйозна загроза їхньому життю

несвоєчасне одержання повістки про виклик

інші обставини, які об'єктивно унеможливають з'явлення особи на виклик

ЗАХОДИ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

у разі неявки без поважних причин або неповідомлення про причини
неприбуття

грошове стягнення
у розмірі

від 0,25 до 0,5 розміру мінімальної
заробітної плати (неприбуття на виклик
слідчого, прокурора)

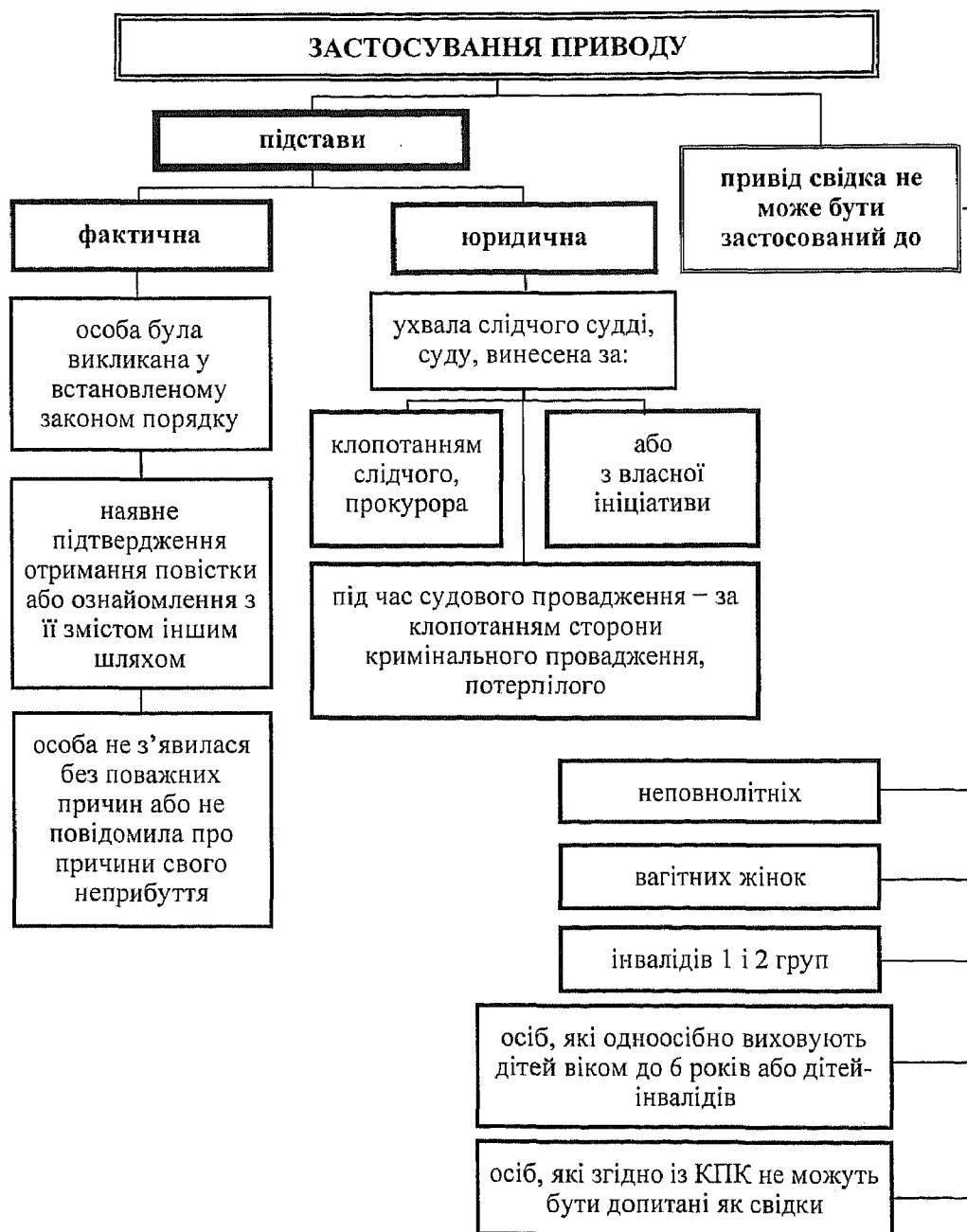
від 0,5 до 2 розмірів мінімальної
заробітної плати (неприбуття на виклик
слідчого судді, суду)

привід

адміністративна
відповідальність
(ст. 185-4 КУпАП)

ПРИВІД (ст.ст. 140–143 КПК)

полягає у примусовому супроводженні підозрюваного, обвинуваченого, свідка особою, яка виконує ухвалу про привід, до місця їх виклику у зазначений в ухвалі час

НАКЛАДЕННЯ ГРОШОВОГО СТЯГНЕННЯ

(ст.ст. 144–147 КПК)

полягає у покладанні на учасника кримінального провадження обов'язку сплатити у встановленому законом розмірі грошову суму за невиконання ним у визначених законом випадках процесуальних обов'язків

ПІДСТАВИ НАКЛАДАННЯ ГРОШОВОГО СТЯГНЕННЯ

фактичні

наявність відомостей, що свідчать про невиконання процесуальних обов'язків

юридичні

ухвала слідчого судді
(під час досудового розслідування)

ухвала суду
(під час судового провадження)

ТИМЧАСОВЕ ОБМЕЖЕННЯ У КОРИСТУВАННІ СПЕЦІАЛЬНИМ ПРАВОМ (ст.ст. 148–153 КПК)

полягає у тимчасовому обмеженні підозрюваного у користуванні спеціальним правом, що застосовується за рішенням слідчого судді на певний строк для припинення кримінального правопорушення чи запобігання вчиненню іншого, припинення або запобігання протиправній поведінці підозрюваного щодо перешкоджання кримінальному провадженню, забезпечення відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням

ТИМЧАСОВЕ ОБМЕЖЕННЯ У КОРИСТУВАННІ СПЕЦІАЛЬНИМ ПРАВОМ

здійснюється шляхом

тимчасового вилучення документів, які посвідчують користування спеціальним правом, що здійснюється під час затримання в порядку, передбаченому ст. 208 КПК (ця дія є факультативною)

тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом

МЕТА ТИМЧАСОВОГО ОБМЕЖЕННЯ У КОРИСТУВАННІ СПЕЦІАЛЬНИМ ПРАВОМ

припинення кримінального правопорушення

запобігання вчиненню іншого правопорушення

припинення або запобігання протиправній поведінці підозрюваного щодо перешкоджання кримінальному провадженню

забезпечення відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням

**ТИМЧАСОВО МОЖУТЬ БУТИ ВИЛУЧЕНІ ДОКУМЕНТИ,
які посвідчують:**

право керування
транспортним засобом
або судном

право полювання

право на здійснення
підприємницької
діяльності

**ВІДСТОРОНЕННЯ ВІД ПОСАДИ
(ст.ст. 154–158 КПК)**

полягає у тимчасовому недопущенні підозрюваного (обвинуваченого) до виконання ним своїх трудових (службових) обов'язків протягом певного строку з метою припинення кримінального правопорушення чи протиправної поведінки підозрюваного (обвинуваченого), запобігання протиправній поведінці підозрюваного, обвинуваченого, який перебуваючи на посаді, може перешкоджати кримінальному провадженню

**ВІДСТОРОНЕННЯ ВІД ПОСАДИ МОЖЕ БУТИ ЗАСТОСОВАНО:
(ст. 154 КПК)**

відносно особи, що підозрюється
або обвинувачується у вчиненні
злочину середньої тяжкості,
тяжкого чи особливо тяжкого
злочину

щодо службової особи
правоохоронного органу –
незалежно від тяжкості злочину

МЕТА ВІДСТОРОНЕННЯ ВІД ПОСАДИ

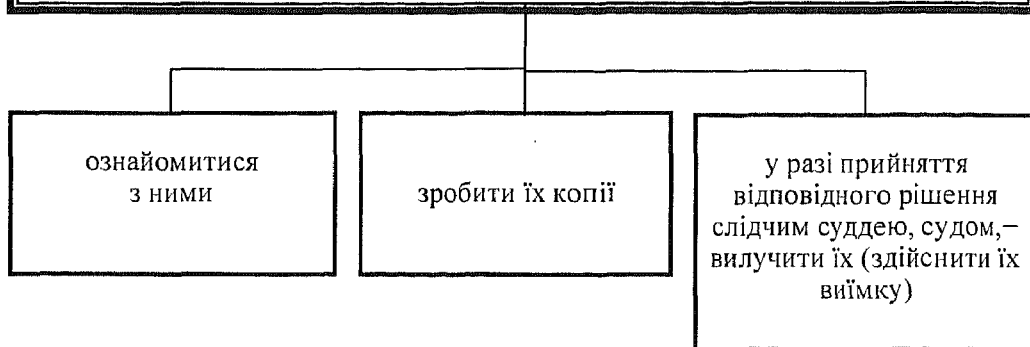
припинення кримінального
правопорушення чи протиправної
поведінки підозрюваного
(обвинуваченого)

запобігання протиправній поведінці
підозрюваного, обвинуваченого,
який перебуваючи на посаді, може
перешкоджати кримінальному
провадженню

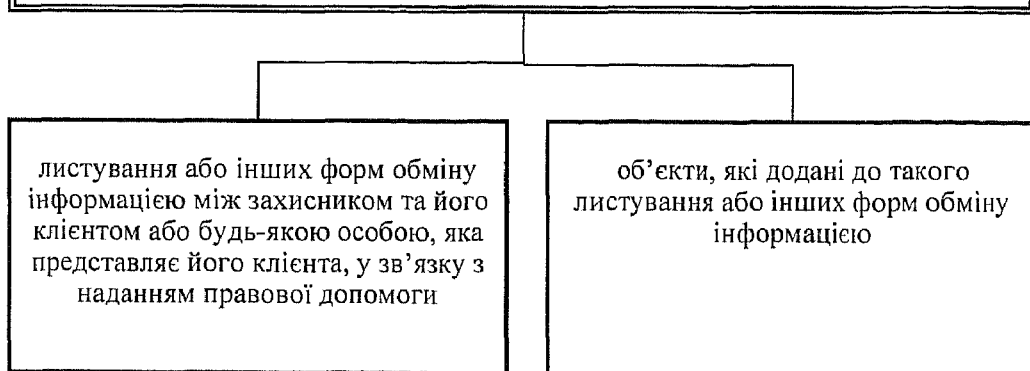
ТИМЧАСОВИЙ ДОСТУП ДО РЕЧЕЙ І ДОКУМЕНТІВ

(ст.ст. 159–166 КПК)

полягає у наданні стороні кримінального провадження особою, у володінні якої знаходяться такі речі і документи, можливості:

РЕЧІ І ДОКУМЕНТИ, ДО ЯКИХ ЗАБОРОНЕНО ДОСТУП

ТИМЧАСОВЕ ВИЛУЧЕННЯ МАЙНА

(ст.ст. 167–169 КПК)

полягає у фактичному позбавленні підозрюваного або осіб, у володінні яких перебуває зазначене у ч. 2 ст. 167 КПК України майно, можливості володіти, користуватися чи розпоряджатися певним майном до вирішення питання про арешт майна або про його повернення

ТИМЧАСОВО ВИЛУЧЕНИМ МОЖЕ БУТИ МАЙНО

**у вигляді речей, документів, грошей тощо,
щодо яких є достатні підстави вважати, що вони:**

(ч. 2 ст. 167 КПК)

1) підшукані, виготовлені, пристосовані чи використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення та (або) зберегли на собі його сліди;

2) призначалися (використовувалися) для схиляння особи до вчинення кримінального правопорушення, фінансування та/або матеріального забезпечення кримінального правопорушення або винагороди за його вчинення;

3) є предметом кримінального правопорушення, у тому числі пов'язаного з їх незаконним обігом;

4) одержані внаслідок вчинення кримінального правопорушення та/або є доходами від них, а також майно, в яке їх було повністю або частково перетворено.

ТИМЧАСОВЕ ВИЛУЧЕННЯ МАЙНА ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ

(ст. 168 КПК)

при затриманні особи у порядку,
передбаченому ст. ст. 207, 208
КПК

під час обшуку, огляду

ПРИПИНЕННЯ ТИМЧАСОВОГО ВИЛУЧЕННЯ МАЙНА
(повернення майна особі, у якої воно було вилучено) ст. 169 КПК

за постановою прокурора, якщо він визнає таке вилучення майна
безпідставним

за ухвалою слідчого судді чи суду, у разі відмови у задоволенні
клопотання прокурора про арешт цього майна

у випадках, передбачених ч. 5 ст. 171, ч. 6 ст. 173 КПК
(у разі пропуску строків щодо подачі клопотання до суду чи строків
прийняття ухвали слідчим суддею про арешт тимчасово вилученого майна)

у разі скасування арешту майна

АРЕШТ МАЙНА
(ст.ст. 170–175 КПК)

полягає у тимчасовому позбавленні підозрюваного, обвинуваченого та інших осіб, визначених законом, можливості відчужувати певне майно, а також розпоряджатися будь-яким чином таким майном та використовувати його у випадку, коли незастосування таких заборон може призвести до зникнення, втрати або пошкодження відповідного майна чи до настання інших наслідків, які можуть перешкодити кримінальному провадженню

ПРЕДМЕТ АРЕШТУ МАЙНА

нерухоме і рухоме майно

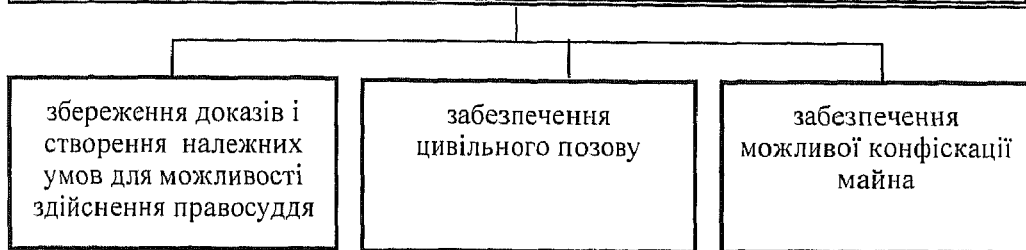
майнові права інтелектуальної власності

гроші у будь-якій валюті готівкою або у безготівковому вигляді

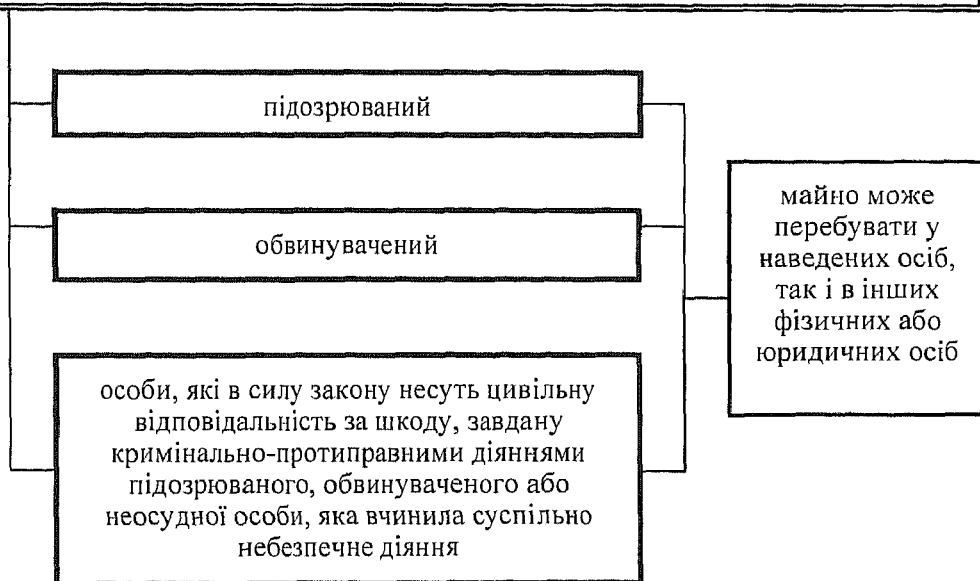
цінні папери

корпоративні права

МЕТА АРЕШТУ МАЙНА

СУБ'ЄКТИ, НА МАЙНО ЯКИХ МОЖЕ БУТИ НАКЛАДЕНО АРЕШТ

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

КРИМІНАЛЬНИЙ
ПРОЦЕС
ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА
(АЛЬБОМ СХЕМ)

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Оригінал-макет підготовлено
ТОВ «Центр учбової літератури»

Підписано до друку 23.06.2014 р. Формат 70x100 1/16.
Друк офсетний. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 11,7.

ТОВ «Видавництво «Центр учбової літератури»
вул. Електриків, 23 м. Київ 04176
тел./факс 044-425-01-34
тел.: 044-425-20-63; 425-04-47; 451-65-95
800-501-68-00 (безкоштовно в межах України)

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 4162 від 21.09.2011 р.